

Međunarodna zajednica u borbi za očuvanje međunarodnog pravnog poretka u kontekstu agresije Rusije na Ukrajinu

Mrkić, Asja

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:172034>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU PRAVNI FAKULTET
KATEDRA ZA MEĐUNARODNO PRAVO

Asja Mrkić

MEĐUNARODNA ZAJEDNICA U BORBI ZA OČUVANJE
MEĐUNARODNOPRAVNOG PORETKA U KONTEKSTU AGRESIJE
RUSIJE NA UKRAJINU

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Rutvica Rusan Novokmet

Zagreb, srpanj 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Asja Mrkić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Asja Mrkić, v.r.

Sažetak

Proučavanje reakcija međunarodne zajednice na teška kršenja međunarodnog prava pomaže razumjeti ulogu država i međunarodnih organizacija u situacijama agresije i oružanog sukoba te u procesuiranju međunarodnih zločina počinjenih u oružanim sukobima. Rad analizom djelovanja i poduzetih mjera u okviru različitih međunarodnih organizacija i tijela, poput Ujedinjenih naroda, odnosno Vijeća sigurnosti, Opće skupštine, Vijeća za ljudska prava, Visokog povjerenika za ljudska prava, Međunarodnog suda, te Vijeća Europe, Europske unije i Međunarodnog kaznenog suda, u kontekstu ruske agresije na Ukrajinu, nastoji ocijeniti djelotvornost međunarodnopravnih mehanizama za očuvanje međunarodnopravnog poretka i zaštitu ljudskih prava te prepoznati njihove prednosti i nedostatke. Poseban naglasak stavljen je na mjere kojima je cilj procesuiranje međunarodnih zločina i pozivanje na odgovornost. Rad preispituje djelovanje svakog navedenog tijela posebno, uz sveobuhvatnu ocjenu djelovanja međunarodne zajednice na kraju, i daje ideju o tome kakva bi trebala biti uloga međunarodne zajednice u kontekstu teških kršenja međunarodnog prava kako bi se očuvao međunarodnopravni poredak.

Ključne riječi: reakcije međunarodne zajednice, ruska agresija, pravo veta, međunarodni zločini, kršenja ljudskih prava

Summary:

The examination of the responses of the international community to serious breaches of international law assists in understanding the role of States and international organizations in situations of aggression and armed conflict, as well as in the prosecution of international crimes committed in armed conflicts. This thesis, through the analysis of actions and implemented measures of various international organizations and bodies, such as the United Nations, i. e. the Security Council, the General Assembly, the Human Rights Council, the High Commissioner for Human Rights, the International Court of Justice, as well as the Council of Europe, the European Union, and the International Criminal Court, within the context of the Russian aggression against Ukraine, seeks to assess the efficacy of international legal mechanisms in upholding the international legal order and safeguarding human rights, while identifying their strengths and shortcomings. Particular emphasis

is placed on the responses aimed at prosecuting international crimes and ensuring accountability. The author of this thesis assesses the activities of each aforementioned body separately, and provides a comprehensive evaluation of the international community's overall response. The author finally proposes a model for the international community's optimal reaction to serious violations of international law in order to effectively preserve the international legal order.

Keywords: reactions of the international community, Russian aggression, veto power, international crimes, human rights violations

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PRIKAZ SITUACIJE U UKRAJINI.....	2
3. UJEDINJENI NARODI	3
3.1. Opća skupština	3
3.2. Vijeće sigurnosti.....	7
3.3. Vijeće za ljudska prava.....	12
3.4. Visoki povjerenik za ljudska prava	15
3.5. Međunarodni sud	17
4. VIJEĆE EUROPE	23
5. EUROPSKA UNIJA	28
6. MEĐUNARODNI KAZNENI SUD	31
7. ZAKLJUČAK	35
8. LITERATURA.....	37

1. Uvod

Posljednjih godina međunarodna zajednica svjedoči jednom od najozbiljnijih izazova za međunarodni mir i sigurnost - ratu između Ruske Federacije i Ukrajine. Taj sukob, koji unazad deset godina stvara napetost u istočnoj Europi, eskalirao je ruskom agresijom na Ukrajinu početkom 2022. godine.¹ Ove okolnosti su izazvale značajne političke napetosti i imaju ozbiljne posljedice ne samo za regiju, već i za međunarodni poredak u cjelini. Ono što je započelo kao niz političkih nemira u Ukrajini, razvilo se u pravi međunarodni oružani sukob, ostavljajući iza sebe trag kršenja međunarodnog prava u velikim omjerima. Iz te su situacije proizašle i duboko ukorijenjene podjele u svjetskoj zajednici, pokazujući različite pristupe prema osnovnim pitanjima međunarodnog prava te kršenjima i zaštiti ljudskih prava. Upravo iz tog razloga, stavovi i reakcije međunarodnih organizacija i institucija poput Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, Europske unije i Međunarodnog kaznenog suda, postaju odlučujući u pokušaju smirivanja napetosti, pozivanja na odgovornost svih odgovornih aktera i u konačnici uspostavljanja mira.

Cilj ovog rada je dublje istražiti reakcije međunarodne zajednice na rat između Rusije i Ukrajine, s naglaskom na kršenja ljudskih prava i istraživanje međunarodnih zločina počinjenih na teritoriju Ukrajine. Kroz proučavanje aktivnosti raznih međunarodnih organizacija cilj je procijeniti učinkovitost njihovih mjera, postupaka, istraživanja i sankcija, razumjeti kako su i koliko te međunarodne institucije doprinijele sankcioniranju kršenja ljudskih prava i pozivanju počinitelja međunarodnih zločina na odgovornost te detektirati ključne probleme koji se javljaju u njihovom djelovanju. Zadatak ovog rada je i odgovoriti na ključno pitanje o samoj ulozi međunarodne zajednice u procesuiranju međunarodnih zločina, istražujući mehanizme koje međunarodna zajednica koristi za pritisak na države koje sudjeluju u sukobima kako bi ih se natjeralo na prestanak neprijateljstava i pozvalo na odgovornost za povrede ljudskih prava i kršenje međunarodnog prava općenito.

Proučavanje reakcija međunarodne zajednice na oružane sukobe kao što je sukob između Rusije i Ukrajine neizmjerljivo je važno iz više razloga. Na prvom mjestu, iz takvog istraživanja možemo donijeti zaključke o tome koliko subjekti međunarodnog prava poštuju ili ne poštuju temeljna načela i pravila međunarodnog prava koji se izgrađivao stoljećima, odnosno koliko je sam taj sustav krhak i podložan različitim interpretacijama. Osim toga, otkrivanje i identificiranje međunarodnih zločina, te dokumentiranje kršenja ljudskih prava izrazito je važno za osvještavanje međunarodne

¹ *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 – eve of 2022 invasion)*, dostupno na: UK Parliament, House of Commons Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9476/>, pristupljeno: 17.06.2024.

zajednice o razmjerima tih zločina i o potrebi utvrđivanja odgovornosti država i pojedinaca, što je važno i za prevenciju budućih zločina. A to je, naposljetku, ključno za ponovnu uspostavu međunarodnog poretka i međunarodnog mira i sigurnosti.

Analizom primjene međunarodnih instrumenata pridonosi se razumijevanju snage i slabosti međunarodnog prava. Otkrivanje određenih manjkavosti ili pravnih praznina može potaknuti razmatranje o reformama, s jedne strane, a s druge, analiza pokazuje i koji su međunarodni instrumenti efikasni i koje treba dalje primjenjivati ili ih unaprijediti. Istraživanje reakcija i postupaka država i međunarodnih organizacija daje uvid i u razinu njihove suradnje, iz čega se mogu izvući pouke kako unaprijediti tu suradnju i bolje se prilagođavati promjenama u društvu i svijetu. Ocjena učinkovitosti humanitarnih napora i obnove nakon oružanog sukoba također je važan dio istraživanja, jer prepoznavanje nedostataka u pružanju pomoći može poboljšati buduće strategije humanitarnih aktivnosti. U konačnici, istraživanje reakcija međunarodne zajednice pridonosi razvoju boljih politika, jačanju međunarodnih mehanizama i promicanju zajedničkih temeljnih vrijednosti.

2. Prikaz situacije u Ukrajini

Agresija Ruske Federacije na Ukrajinu započela je 24. veljače 2022. Agresiji je prethodilo rusko priznanje dviju samoproglšenih republika na području Ukrajine, Narodne Republike Donetsk i Narodne Republike Luhansk. Sljedeći dan ruske oružane snage su ušle na teritorij tih republika, a dva dana kasnije ruski predsjednik Vladimir Putin je objavio pokretanje „posebne vojne operacije“ u cilju „demilitarizacije i denacifikacije“ Ukrajine.²

U više od dvije godine trajanja oružanog sukoba broj civila koji zbog toga trpe teške posljedice strašno je visok, a i dalje raste. Ured Visokog povjerenika za ljudska prava UN-a (*Office of the High Commissioner for Human Rights*, OHCHR) zabilježio je 30 457 civilnih žrtava od kojih je 10 582 poginulih, 19 875 ranjenih, a stvarni broj žrtava vjerojatno je i veći.³ Razlog tome najviše je nepoštivanje temeljnih načela humanitarnog prava i obveza u vezi s ljudskim pravima. Sve je više dokaza da ruske vlasti čine povrede ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava te su odgovorne za ratne zločine u područjima koja su bila ili još jesu pod njihovom kontrolom u Ukrajini. Neselektivni napadi koje su počinile ruske oružane snage dovode do civilnih žrtava te uništenja i oštećenja civilnih objekata, uključujući zaštićene objekte, kao što su bolnice i kulturna dobra. Često su ruske oružane snage propustile poduzeti izvedive mjere opreza kako bi potvrdile da objekti napadani nisu civilni. Široko i sustavno koristi se i mučenje, dokumentirani su slučajevi silovanja i drugog

² *As Security Council meets on Ukraine crisis, Russia announces start of 'special military operation'* (2022); Dostupno na: United Nations, <https://news.un.org/en/story/2022/02/1112592>, pristupljeno: 20.05.2024.

³ *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*, A/HRC/55/66, 2024., para. 9.

seksualnog nasilja, a zabilježeno je i nezakonito premještanje djece u područja pod ruskom kontrolom.⁴ Ukrajinsko tužiteljstvo istražuje zločine koji su počinjeni protiv civila, poput ubojstava, mučenja, zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja, prekomjernog granatiranja i raznih drugih zločina, a dva posebna tima bave se optužnicama za genocid i agresiju. Postupak o primjeni i tumačenju Konvencije o genocidu, započet u ožujku 2022. godine između Ukrajine i Rusije, vodi se pred Međunarodnim sudom, a Ured tužitelja Međunarodnog kaznenog suda otvorio je istrage kako bi mogao pred Međunarodnim kaznenim sudom na odgovornost pozvati pojedince odgovorne za zločin genocida, ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i agresiju. Ukrajinsko tužiteljstvo u istrazi blisko surađuje s Međunarodnim kaznenim sudom i njegovim tužiteljstvom, Uredom visokog povjerenika UN-a za ljudska prava i Eurojustom kako bi se što bolje i sveobuhvatnije provele i međusobno nadopunile istrage između njih.⁵ Također, nedvojbeno je da je napad na Ukrajinu koji je počinila Rusija te njezino daljnje besramno postupanje, eksplicitno i grubo kršenje pravila i načela međunarodnog prava te su međunarodne organizacije, UN, Vijeće Europe i Europska unija, reagirale sukladno tome, oštro osuđujući takve postupke.

3. Ujedinjeni narodi

3.1. Opća skupština

Opća skupština Ujedinjenih naroda diplomatska je konferencija predstavnika država članica Ujedinjenih naroda i jedan od glavnih organa te svjetske organizacije. U Općoj skupštini zasjedaju delegacije država članica koje imaju pravo predlagati, raspravljati i odlučivati o pitanjima iz nadležnosti Opće skupštine. Upravo se u tom organu najviše očituje načelo suverene jednakosti država članica jer one imaju jednako pravo raspravljanja i predlaganja te svaka ima pravo na jedan glas.⁶ Sastav, djelokrug i poslovanje Opće skupštine određuje Povelja UN-a. Skupština se sastaje jednom godišnje na redovitom zasjedanju, može se sastati i na izvanrednom zasjedanju kada postoji potreba raspravljanja nekog posebno važnog političkog, ekonomskog ili humanitarnog problema, a moguće je i sazivanje hitnog izvanrednog zasjedanja kada je potrebno hitno djelovati radi očuvanja ili uspostave mira, a Vijeće sigurnosti je nesložno i zbog toga nemoćno.⁷ Djelokrug Opće skupštine

⁴ *Ibid.*, str. 1.-3.

⁵ *The UN and the war in Ukraine: key information*; dostupno na: United Nations, [https://unric.org/en/the-un-and-the-war-in-ukraine-key-information/#:~:text=Ukraine%20\(HRMMU\)%20issued-,a%20report%2C,-revealing%20a%20surge](https://unric.org/en/the-un-and-the-war-in-ukraine-key-information/#:~:text=Ukraine%20(HRMMU)%20issued-,a%20report%2C,-revealing%20a%20surge), pristupljeno: 20.02.2024. Glavni ukrajinski tužitelj: Istražujemo više od 92 000 žrtve, 2023., dostupno na: HRT Vijesti, <https://vijesti.hrt.hr/svijet/glavni-ukrajinski-tuzitelj-andrij-kostin-10870013>, pristupljeno: 20.05.2024.

⁶ Povelja Ujedinjenih naroda, 1945., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 15/1993., ispravak u br. 7/1994., čl. 18. st. 1.

⁷ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 146.-147. Rezolucija Opće skupštine *Uniting for Peace*, A/RES/377(V), 1950.

vrlo je široko određen Poveljom UN-a; ona može raspravljati o svakom predmetu ili pitanju koje ulazi u okvir Povelje ili se odnosi na ovlasti i funkcije bilo kojeg organa predviđenog Poveljom. Raspravljanje u Općoj skupštini daje smjernice za rad svih drugih organa UN-a. Također o svim pitanjima i predmetima može davati preporuke članicama i Vijeću sigurnosti. Prema navedenom, Opća skupština je organ kontrole i savjetodavni organ, no važno je napomenuti da ona nema samostalno pravo donošenja obvezujućih odluka.⁸ Posebni zadaci Opće skupštine koje treba spomenuti odnose se na očuvanje mira i sigurnosti. Opća skupština može razmatrati opća načela suradnje u održavanju međunarodnog mira i sigurnosti, raspravljati o konkretnim pitanjima koja bi se na bilo koji način iznijela pred nju te upozoravati Vijeće sigurnosti na situacije koje bi mogle ugroziti međunarodni mir i sigurnost.⁹ Također, Opća skupština može preporučiti mjere za mirno uređenje svake situacije koja bi mogla štetiti općem blagostanju ili prijateljskim odnosima među narodima.¹⁰ Opća skupština ima šest glavnih odbora, od kojih se svaki bavi određenim pitanjima; pojedina pitanja razmatraju se na sjednicama odbora, dok se neka razmatraju samo izravno u plenumu Opće skupštine.¹¹ Za donošenje odluke u Općoj skupštini potrebna je većina glasova nazočnih članova, dok je za važna pitanja potrebna 2/3 većina nazočnih članova. Jedno od tih važnih pitanja prema Povelji je donošenje preporuka koje se odnose na održavanje međunarodnog mira i sigurnosti.¹²

Hitno izvanredno zasjedanje Opće skupštine sazvalo je Vijeće sigurnosti rezolucijom S/RES/2623(2022) 27. veljače 2022. godine nakon neuspjeha u izvršavanju svoje primarne odgovornosti održavanja međunarodnog mira i sigurnosti, odnosno nemogućnosti donošenja obvezujuće odluke zbog nesloge svojih stalnih članica.¹³ Vijeće sigurnosti nije moglo donijeti rezoluciju kojom bi zahtijevalo trenutni prekid svih vojnih akcija u Ukrajini jer je Rusija kao stalna članica Vijeća stavila veto na donošenje takvog zahtjeva. Ruski veto ometa izvršavanje primarne dužnosti koju Vijeće sigurnosti ima, održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, stoga je ono u ovakvoj situaciji ostalo nemoćno.¹⁴ Na hitnom izvanrednom zasjedanju koje je Opća skupština održala 2. ožujka 2022. donesena je rezolucija A/RES/ES-11/1 kojom Opća skupština od Rusije zahtijeva da odmah, u potpunosti i bezuvjetno zaustavi i povuče svoje oružane snage iz Ukrajine.¹⁵

⁸ Andrassy *et al.*, *ibid.*, str. 148.-149.

⁹ Povelja Ujedinjenih naroda, *op.cit.* u bilj. 6, čl. 11. Iako Opća skupština ne može davati preporuke dok o predmetu raspravlja Vijeće sigurnosti, ova odredba ne sprječava Opću skupštinu da o određenom predmetu raspravlja u isto vrijeme kad i Vijeće sigurnosti, nego samo da ne donosi vlastite preporuke o tom pitanju.

¹⁰ *Ibid.*, čl. 14.

¹¹ Andrassy *et al.*, *op.cit.* u bilj. 7, str. 153.

¹² Povelja Ujedinjenih naroda, *op.cit.* u bilj. 6, čl. 18. st. 2.

¹³ Rezolucija Vijeća sigurnosti, S/RES/2623(2022).

¹⁴ Vidi: *Infra*, str. 10.

¹⁵ 141 država glasala je za donošenje rezolucije, 5 ih je bilo protiv, dok ih je 35 ostalo suzdržano. Dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>, pristupljeno: 15.05.2024.

Rezolucija je naglasila temeljna načela Povelje, zabranu prijetnje i uporabe sile, kao i obvezu rješavanja sporova mirnim putem. Opća skupština je najstrože osudila ruske vojne akcije, kršenje suvereniteta i narušavanje teritorijalne cjelovitosti Ukrajine, kao i rusko priznavanje samostalnosti pokrajina Luhansk i Donetsk.¹⁶ Nadalje, tom rezolucijom se pozivaju sve strane da se pridržavaju međunarodnog prava i naglašava se važnost osiguranja sigurnog prolaza humanitarne pomoći te njezine dostupnosti. Na kraju Opća skupština traži izvješće o humanitarnoj situaciji u Ukrajini od UN-ovog Koordinatora za hitnu pomoć.¹⁷

Donesena rezolucija odražava snažnu i vrlo brzu reakciju međunarodne zajednice na agresiju i cjelokupnu eskalaciju sukoba u Ukrajini. Ovakva reakcija je bila nužna kako bi se iz nje jasno vidio stav međunarodne zajednice koji osuđuje i ne odobrava postupke Rusije, posebno nakon neuspjeha Vijeća sigurnosti da iznese bilo kakvu odluku. Važno je napomenuti da, unatoč pravovremenom djelovanju Opće skupštine i velikom broju glasova za usvajanje rezolucije ta rezolucija Opće skupštine nije obvezujuća za države članice, pa tako ni za Rusiju i Ukrajinu, što predstavlja veliki izazov u situaciji koja zahtijeva hitne mjere. Iako je rezolucija pokazala gotovo jedinstveni stav međunarodne zajednice, nedostatak obvezujuće snage rezolucija Opće skupštine ograničava njihov stvarni učinak. Kako bi se osigurala učinkovitija reakcija na krizne situacije i zaštitila temeljna ljudska prava kao i temeljne vrijednosti međunarodnog prava kada Vijeće sigurnosti ne može postići konsenzus zbog prava veta, potrebno je omogućiti Općoj skupštini djelovanje iz kojeg će proizaći stvarni utjecaj i autoritet.

Mjesec dana kasnije, na devetom sastanku hitnog izvanrednog zasjedanja, Opća skupština je izglasala rezoluciju A/RES/ES-11/2 o humanitarnim posljedicama agresije na Ukrajinu kojom je izražena veliku zabrinutost zbog pogoršanja humanitarne situacije u Ukrajini i šire, te posebna zabrinutost zbog velikog broja civilnih žrtava i sve većeg broja raseljenih osoba i izbjeglica kojima je potrebna humanitarna pomoć.¹⁸ Rezolucijom Opća skupština još jednom osuđuje djelovanje Rusije koje je i prouzročilo teške humanitarne posljedice te one još uvijek nastaju. Najoštrije su osuđeni napadi na civile, druge zaštićene osobe i civilne objekte uključujući i konvoje za evakuaciju civila. Nadalje, Opća skupština ovim je putem uputila poziv svim članicama da financiraju Plan humanitarnog odgovora za 2022. te je još jednom zatražila redovita izvješća o humanitarnoj situaciji.¹⁹ Iako je rezolucija neobvezujuća, ona je od velike važnosti zbog stavljanja fokusa na humanitarne potrebe ugroženih građana. Rezolucija A/RES/ES-11/2 ukazuje na ozbiljnost situacije, osuđuje nasilje nad civilima i svjedoči brzom odgovoru međunarodne zajednice u suočavanju s

¹⁶ Rezolucija Opće skupštine, A/RES/ES-11/1, 2022., str. 3.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Rezolucija Opće skupštine, A/RES/ES-11/2, 2022. 140 država glasalo je za donošenje rezolucije, 5 protiv i 38 je ostalo suzdržano.

¹⁹ *Ibid.*, str. 2.-3.

velikom humanitarnom krizom. Praćenje humanitarne situacije pomoću izvještaja koje je Opća skupština zatražila u obje spomenute rezolucije omogućuje evaluaciju učinkovitosti humanitarnih napora i samim time prilagodbu prema potrebama ugroženih, što olakšava ublažavanje humanitarne krize.

Osvrćući se na rezoluciju A/HRC/RES/49/1 Vijeća za ljudska prava UN-a, izjave glavnog tajnika UN-a i Visokog povjerenika za ljudska prava UN-a u kojima izražavaju ogromnu zabrinutost zbog grubog i sustavnog kršenja i zlouporabe ljudskih prava i kršenja međunarodnog humanitarnog prava od strane Rusije, Opća skupština odlučila je zauzeti vrlo snažan stav i suspendirati članska prava Ruske Federacije u Vijeću za ljudska prava rezolucijom A/RES/ES-11/3.²⁰ Pri samom osnivanju Vijeća za ljudska prava ostavljena je Općoj skupštini mogućnost isključenja država iz njegova članstva u slučaju grubih i sustavnih kršenja ljudskih prava. Za Rezoluciju A/RES/ES-11/3 glasale su 93 države članice, dok je njih 24 bilo protiv, a čak 58 članica ostalo je suzdržano. Pozitivan aspekt ove odluke jest naglašavanje važnosti poštivanja temeljnih načela međunarodnog prava i ljudskih prava i slanje jasne poruke da države koje sustavno krše ta prava ne mogu zauzimati vodeće uloge u međunarodnim tijelima posvećenima njihovoj zaštiti.²¹ Za razliku od rezolucija A/RES/ES-11/1, A/RES/ES-11/2 i A/RES/ES-11/4 Opće skupštine donesenih na sastancima 11. hitnog izvanrednog zasjedanja koje su uživale puno veću potporu država članica i svaki put bile izglasane s više od 140 glasova za rezoluciju, ova rezolucija broji čak 82 glasa država članica koje nisu glasale za njezino donošenje, što je samo 11 glasova manje od broja glasova koji su bili za rezoluciju. Moguće je da ovi brojevi pokazuju da dio država članica ipak smatra da snažna diplomatska reakcija kao što je izbacivanje Rusije iz Vijeća za ljudska prava može imati i negativne posljedice. Takav čin bi mogao uzrokovati dodatne tenzije između Rusije i drugih država članica, kao i smanjenje razine suradnje i dijaloga između njih, posebno na području ljudskih prava i humanitarne pomoći. To može otežati suočavanje s humanitarnom krizom kao i pokušaje uspostavljanja mira i stabilnosti. Osim toga, to sigurno ima i negativan utjecaj na mogućnost provođenja kontrole nad poštivanjem i zaštitom ljudskih prava u Rusiji i izvan nje.

U listopadu 2022. Opća skupština velikom većinom usvaja još jednu rezoluciju, rezoluciju A/RES/ES-11/4.²² Njome se pozivaju države članice da ne priznaju četiri regije unutar međunarodno priznatih granica Ukrajine, na koje Rusija polaže pravo nakon ilegalnih referenduma, zahtijeva se od Rusije da prekine pokušaj nezakonite aneksije istih tih pokrajina te se još jednom zahtijeva da Rusija povuče svoje snage iz Ukrajine.²³ Tom rezolucijom Opća skupština još jednom pokazuje jedinstvo

²⁰ Rezolucija Vijeća za ljudska prava, A/HRC/RES/49/1, 2022. i rezolucija Opće skupštine, A/RES/ES-11/3, 2022.

²¹ Rusija je u članstvo Vijeća za ljudska prava izabrana u 2021. godini.

²² 143 države članice glasale su za rezoluciju, 5 protiv, a 35 je ostalo suzdržano. Rezolucija Opće skupštine, A/RES/ES-11/4, 2022.

²³ *Ibid.*, str. 2. paras. 4. i 5.

međunarodne zajednice slanjem jasne poruke da se diranje u teritorijalni integritet druge države i prisilna teritorijalna ekspanzija ne mogu i neće tolerirati te daje svoju podršku Ukrajini, njenom suverenitetu i teritorijalnom integritetu.

Na sljedećem sastanku hitnog izvanrednog zasjedanja Opća skupština donosi Rezoluciju A/RES/E-11/5. Ta Rezolucija prepoznaje potrebu za međunarodnim mehanizmom reparacije pa zato preporučuje uspostavu međunarodnog registra štete kako bi se evidentirali dokazi i sve ostale informacije o šteti uzrokovanoj agresijom i osigurala reparacija.²⁴ Najvažniji aspekt ove rezolucije je taj da ona stavlja naglasak na odgovornost Rusije za kršenje međunarodnog prava i ističe kako je vrlo važno pohraniti informacije i dokaze o različitim kršenjima međunarodnog prava i ljudskih prava kako bi se Rusija mogla pozvati na odgovornost. Opća skupština navodi kako bi registar i uspostavljanje mehanizma reparacije bio rezultat suradnje država članica, no ne navodi jasno kako bi se takav mehanizam trebalo uspostaviti i tko bi ga trebao uspostaviti. Neke države članice izrazile su zabrinutost zbog nedostatka jasnoće oko pravnog statusa i sastava predloženog mehanizma. Kritike su se također pojavile i zbog toga što se mehanizam za reparaciju želi uspostaviti samo za određeni sukob, dok se zanemaruju drugi povijesni zahtjevi za reparaciju.²⁵ U svibnju 2023. godine Registar štete se uspostavio u okrilju Vijeća Europe.²⁶

3.2. Vijeće sigurnosti

Najvažnije funkcije UN-a u pogledu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti povjerene su Vijeću sigurnosti u isključivu nadležnost. Kako bi se osigurala brza i djelotvorna akcija UN-a, glavna zadaća Vijeća sigurnosti je odlučivanje o mjerama za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Ono ima ovlasti donošenja obvezujućih odluka koje su članice UN-a dužne prihvatiti i izvršiti.²⁷ Vijeće sigurnosti može se sastati u bilo kojem trenutku, ustrojeno je tako da uvijek može djelovati i sastoji se od 15 država članica između kojih razlikujemo 5 stalnih članica i 10 članica koje izabire Opća skupština na razdoblje od dvije godine.²⁸ Na Vijeće sigurnosti, tj. na njegove članice prenesene su ovlasti i odgovornosti za poslove njegova djelokruga, što znači da Vijeće sigurnosti donosi odluke u ime i za sve članice UN-a, bez obzira na to koje su članice u danom trenutku u Vijeću sigurnosti.²⁹ Prema Povelji, ipak, kada je pred Vijeće sigurnosti izneseno pitanje koje posebno zanima državu

²⁴ Rezolucija Opće skupštine, A/RES/ES-11/5, 2022.

²⁵ General Assembly Adopts Text Recommending Creation of Register to Document Damages Caused by Russian Federation Aggression against Ukraine, Resuming Emergency Special Session, dostupno na: United Nations, https://press.un.org/en/2022/ga12470.doc.htm?_gl=1*1f805o2*_ga*MTQ3MTkzMzQ2MC4xNzA2MTM5NzY3*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcxNzQ1ODI2MC41MC4xLjE3MTc0NTk2MjluMC4wLjA., pristupljeno: 15.05.2024.

²⁶ Vidi: *Infra*, str. 27.

²⁷ Povelja Ujedinjenih Naroda, *op.cit.* u bilj. 6, čl. 24. st.1. i čl. 25.

²⁸ *Ibid.*, čl. 23. 5 Stalnih članica su: SAD, Kina, Rusija, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

²⁹ *Ibid.*, čl. 24. st. 1.

članicu koja u tom trenutku nije u Vijeću sigurnosti ili je ta država stranka spora koji se razmatra pred Vijećem sigurnosti, ta država članica se poziva da sudjeluje u raspravi, može davati prijedloge, no nema pravo glasa. Ni članice Vijeća sigurnosti nemaju pravo glasa kada se raspravlja o sporu u kojem su one stranke, no u praksi često dolazi do toga da one ipak glasuju i u ovom slučaju.³⁰ Donošenje odluka u Vijeću sigurnosti razlikuje se ovisno o tome donosi li se proceduralna ili meritorna odluka. O pitanjima proceduralne naravi odluka u Vijeću sigurnosti donosi se potvrdnim glasovima devetorice bilo kojih članica. Odluke o svim ostalim pitanjima zahtijevaju potvrdne glasove devetorice članica, a uz to ne smije biti protivnog glasa nijedne od pet stalnih članica. Svaka stalna članica može svojim protivljenjem spriječiti donošenje meritorne odluke; protivni glas samo jedne od stalnih članica ima snagu veta.³¹ Upravo su ove odredbe Povelje temelj povlaštenog položaja stalnih članica.

Vijeće sigurnosti zamišljeno je kao glavni element mehanizma organizacije UN-a, onaj koji će moći adekvatno i pravovremeno poduzeti sve potrebne mjere u hitnoj i kriznoj situaciji koja predstavlja opasnost za međunarodni mir i sigurnost. Ruskom agresijom na Ukrajinu Vijeće sigurnosti se hitno sastalo, no nije uspjelo usvojiti rezoluciju prema kojoj bi Rusija bila osuđena zbog agresije, odnosno kršenja obveze suzdržavanja od prijetnje ili uporabe sile protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti bilo koje države. Također, odlučilo bi se da Rusija treba odmah prestati koristiti silu protiv Ukrajine i odmah, potpuno i bezuvjetno povući sve svoje vojne snage s ukrajinskog teritorija. Vijeće sigurnosti takvom bi rezolucijom osudilo i odluku Rusije o priznavanju neovisnosti ukrajinskim regijama Donetsk i Luhansk i naložilo joj da mora odmah i bezuvjetno poništiti tu odluku jer njome krši teritorijalni integritet i suverenitet Ukrajine. Ovim putem Vijeće sigurnosti bi pozvalo na konstruktivnu suradnju u međunarodnom okviru kako bi se situacija smirila.³² Nacrt rezolucije predložile su Albanija i Sjedinjene Američke Države, podržalo ga je 11 članica, 3 su ostale suzdržane, a Rusija je blokirala taj prijedlog vetom.³³ Rusija je svoj veto obrazložila tvrdnjom da nacrt rezolucije ne uvažava pravi interes ukrajinskog naroda te prema ruskom mišljenju, izostavlja neke ključne točke. Ostale države su izrazile svoje stavove oko nacrtu i njegova neuspjelog usvajanja. Kina je ostala suzdržana kod davanja svog glasa iz razloga što smatra da reakcija i odgovor Vijeća sigurnosti na započeti sukob i agresiju trebaju biti oprezni. Unatoč vetu, mnoge države članice Vijeća istaknule su svoju podršku Ukrajini, osudile agresiju te su najavile nametanje ekonomskih sankcija Rusiji.³⁴

³⁰ Andrassy *et al.*, *op.cit.* u bilj. 7, str. 159.-160.

³¹ *Ibid.*, str. 164.-166.

³² Nacrt rezolucije Vijeća sigurnosti, S/2022/155, 2022.

³³ Zapisnik 8979. sastanka Vijeća sigurnosti, S/PV/8979, str. 6.

³⁴ *Ibid.*, str. 6.-17.

Zbog nemogućnosti Vijeća sigurnosti da reagira u ovoj situaciji, ono rezolucijom S/RES/2326(2002) saziva hitnu izvanrednu sjednicu Opće skupštine kako bi Opća skupština raspravila o istoj stvari s ciljem davanja odgovarajućih preporuka članicama za kolektivne mjere.³⁵ Pitanje sazivanja hitne izvanredne sjednice Opće skupštine pitanje je postupka, stoga je rezolucija mogla biti usvojena s 11 glasova za, unatoč tome što je Rusija dala protivni glas.

Kroz sljedeća dva tjedna prva izvješća Vijeću sigurnosti o situaciji u Ukrajini govore o svakodnevnim napadima na ukrajinske gradove, napadima od kojih su mnogi neselektivni i pogađaju civile i civilnu infrastrukturu. Također, izvješća naglašavaju potrebu za sigurnim izlaskom civila iz okruženih područja te ulaskom humanitarnih zaliha u njih. Samo 20 dana nakon početka agresije humanitarna situacija je izuzetno teška i kritična.³⁶ Ukrajinski zastupnik na sastanku Vijeća sigurnosti se osvrnuo na odluku Međunarodnog suda od 16. ožujka kada je na zahtjev Ukrajine Međunarodni sud izrekao privremene mjere Rusiji, a ona ih je odlučila ignorirati, i zatražio od Vijeća sigurnosti da izvrši svoju dužnost prema čl. 94. st. 2. Povelje.³⁷ Prema navedenom članku Povelje Vijeće sigurnosti trebalo bi odlučiti o mjerama koje treba poduzeti kako bi odluka Međunarodnog suda bila izvršena i poštivana od strane Rusije.³⁸

Na sljedećem sastanku Vijeća sigurnosti nacrt rezolucije o humanitarnoj pomoći i zaštiti civila podnijela je Rusija. Ruska rezolucija zahtijevala bi potpunu zaštitu civila, neometani pristup humanitarnoj pomoći, poštivanje obveza humanitarnog prava i ljudskih prava uključujući zaštitu i poštovanje medicinskog osoblja, humanitarnog osoblja, bolnica i drugih medicinskih objekata te omogućavanje sigurnog i neometanog prolaza izvan Ukrajine. Nadalje, ovaj prijedlog osuđuje napade na civile i civilne objekte, no ne uključuje poziv na prekid neprijateljstva što bi trebao biti sastavni dio prijedloga rezolucije o humanitarnoj pomoći.³⁹ Ruski prijedlog nije usvojen, za njega su glasale samo Rusija i Kina, dok je preostalih 13 članica ostalo suzdržano.⁴⁰ Delegati su zatim objasnili svoju suzdržanost; neki tvrdnjama da je ruski prijedlog samo pokušaj opravdavanja agresije prema Ukrajini i da Rusija ustvari ne mari za humanitarne uvjete i izgubljene živote, dok su drugi podržali pojedine elemente prijedloga, no objasnili su kako prijedlogu mnogi elementi nedostaju. Prvenstveno, prijedlog rezolucije ne navodi Rusiju kao glavnog uzročnika humanitarnih neprilika, nedostaje poziv

³⁵ Rezolucija Vijeća sigurnosti, S/RES/2623(2022).

³⁶ *Political Affairs Chief Demands Accountability, Investigation in Ukraine, Telling Security Council Civilian Casualties Cannot Be Denied*, 2022., dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2022/sc14834.doc.htm>, pristupljeno: 02.05.2024.

³⁷ Prema čl. 94. st. 2. Povelje, ako bilo koja stranka spora ne izvrši obveze koje joj nameće presuda što ju je izrekao Sud, druga se stranka može obratiti Vijeću sigurnosti, koje može, ako to drži potrebnim, dati preporuke ili odlučiti o mjerama koje bi trebalo poduzeti da presuda bude izvršena. Povelja UN-a, *op. cit.* u bilj. 6.

³⁸ Zapisnik 8998. sastanka Vijeća sigurnosti, S/PV.8998, 2022., str. 20.-21.

³⁹ Nacrt rezolucije Vijeća sigurnosti, S/2022/231, 2022.

⁴⁰ Zapisnik 9002. sastanka Vijeća sigurnosti, S/PV.9002, 2022., str. 3.

na prekid neprijateljstava, a uz njega se predložena rezolucija ne poziva ni na načela razlikovanja, proporcionalnosti, nužnosti i humanosti, kao ni na opću obvezu poduzimanja svih mogućih mjera opreza kako bi se izbjegle i minimizirale ozljede civila i štete na civilnim objektima.⁴¹ U nastaloj humanitarnoj katastrofi važnost brzog odgovora na krizu te potreba za kompromisom kako bi se pružila najadekvatnija podrška trebala bi biti na prvom mjestu, međutim ni ovaj put Vijeće sigurnosti nije uspjelo obaviti svoju glavnu dužnost. I ovaj sastanak Vijeća sigurnosti je pokazao koliko su duboke političke podjele između njegovih članica, posebice stalnih članica. Iako predloženi nacrt sadrži mnoge važne elemente za zaštitu civila, on nije bio prijedlog koji je sadržavao sve elemente koji bi jamčili adekvatnu zaštitu ljudskih prava i reakciju na humanitarnu situaciju.

Iz navedenih razloga, države članice s pravom nisu podržale ruski prijedlog, no postavlja se pitanje, bi li ga podržale da je on bio dovoljno dobar, ali i dalje podnesen od strane Rusije. S druge strane, s obzirom da je Rusija izravno uključena u sukob, sama ga je i započela, neki delegati opravdano su pokazali zabrinutost i neodobravanje što Rusija uopće stavlja prijedloge rezolucija o humanitarnoj pomoći, i tvrdi da će ih se pridržavati, kada do sada nije poštivala humanitarno pravo, a uz to je sama i uzrokovala humanitarnu katastrofu. Podsjetili su da stranka u sukobu ne može biti neutralna, pa tako ne bi trebala ni stavljati prijedloge rezolucija pred Vijeće sigurnosti kao ni sudjelovati u glasanju kad se radi o sukobu u kojemu je stranka.⁴² Ipak, stvarna situacija pokazuje nam da Rusija nema namjeru izuzeti se od odlučivanja u Vijeću sigurnosti, a budući da je stalna članica i ima pravo veta, prilike i izgledi u kojima Vijeće sigurnosti može donijeti bilo kakvu odluku glede sukoba u kojem je Rusija strana su vrlo ograničeni. Kad se radi o humanitarnom pitanju, vrlo je važno da se svaki prijedlog rezolucije u Vijeću sigurnosti iscrpno raspravi i da su u tu raspravu uključeni svi akteri. Države članice Vijeća sigurnosti morale bi svoje političke i bilo koje druge razlike staviti na drugo mjesto i usmjeriti svoje napore k tome da u dobroj vjeri, s istinskom namjerom da se doprinese trajnom rješenju, donesu kompromisnu rezoluciju s elementima s kojima se sve članice mogu složiti i koja će efektivno pospješiti humanitarne napore.

Prva ujedinjena reakcija Vijeća sigurnosti na događanja u Ukrajini i rusku agresiju došla je u obliku izjave predsjednika Vijeća sigurnosti.⁴³ Predsjednik je u ime cijelog Vijeća sigurnosti izrazio duboku zabrinutost glede održavanja mira i sigurnosti u Ukrajini te podsjetio sve države članice da su obvezne rješavati svoje međunarodne sporove mirnim putem. Ovim putem Vijeće sigurnosti

⁴¹ *Ibid.*, str. 3.-6.

⁴² *Ibid.*, str 2. (Mrs. Thomas-Greenfield, United States of America) i str. 6. (Ms. Juul, Norway).

⁴³ Izjava predsjednika Vijeća sigurnosti, S/PRST/2022/3, 2022. U trenutku donošenja predsjedničke izjave predsjednik Vijeća sigurnosti je bio delegat SAD-a.

izrazilo je i svoju snažnu potporu naporima glavnog tajnika UN-a da pronade mirno rješenje za nastalu situaciju.

U rujnu 2022. nakon što je Rusija održala „referendume“ na ukrajinskim područjima, Luhantsku, Donetsku, Khersonu i Zaporizhzhiji, kojima je stanovništvo tih pokrajina navodno odlučilo da ne želi više biti dio Ukrajine, pred Vijeće sigurnosti dolazi novi prijedlog nacrta rezolucije. Tom je prijedlogu cilj bio osuditi održane referendume, proglasiti ih nevažećim i da ne čine osnovu za bilo kakvu promjenu statusa ovih regija Ukrajine, uključujući bilo kakvu navodnu aneksiju od strane Rusije. Nacrtom rezolucije također bi se pozvalo sve države i međunarodne organizacije da ne priznaju promjene statusa spomenutih ukrajinskih područja kao ni bilo kakvo stjecanje tih područja od strane Rusije. Kao i svi dotadašnji pokušaji Vijeća sigurnosti da se donese rezolucija koja bi osudila postupke Rusije i sukob između Rusije i Ukrajine, ni ovaj nije postigao svoj željeni cilj. Rusija je iskoristila svoje pravo veta i blokirala još jedan prijedlog rezolucije.⁴⁴

Na drugu godišnjicu početka oružanog sukoba između Rusije i Ukrajine u Vijeću sigurnosti govorio je glavni tajnik Antonio Guterres o tome kako je krajnje vrijeme za mir te da je poštivanje Povelje UN-a i međunarodnog prava jedini način kako taj mir postići. Spomenuti su i razmjeri humanitarne katastrofe: više od deset tisuća civila smrtno je stradalo, skoro četiri milijuna ih je razmješteno, a četrnaest i pol milijuna civila treba humanitarnu pomoć.⁴⁵ Ni nakon više od dvije godine trajanja oružanog sukoba Vijeće sigurnosti nije uspjelo donijeti odgovarajuću odluku. Odsutnost reakcije Vijeća sigurnosti ozbiljan je propust s obzirom da ono ima isključivu nadležnost nad donošenjem odluka za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti i prvo bi trebalo reagirati u kriznim situacijama brzom i djelotvornom akcijom kako bi se one smirile, a štetne posljedice minimalizirale. Nedostatak akcije izgubljena je prilika za rješavanje krize, može rezultirati teškim posljedicama, a postavlja se i pitanje: tko je odgovoran za taj izostanak akcije?

Nedonošenje potrebnih mjera i odluka može se pripisati prvenstveno pravu veta, ali i neslozi između država članica. Blokiranje rezolucija vetom može uzrokovati brojne ozbiljne posljedice, posebice za države koje su izložene konfliktima i humanitarnim krizama. Stalne države članice katkad nisu svjesne odgovornosti koju stavljanje veta na odluke Vijeća sigurnosti donosi sa sobom. One bi trebale dobro procijeniti kakve će posljedice njihov veto imati na međunarodnu sigurnost i stabilnost

⁴⁴ *Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Moscow's Referenda in Ukraine's Occupied Territories, as Permanent Member Employs Veto*, 2022., dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2022/sc15046.doc.htm>, pristupljeno: 03.05.2024.

⁴⁵ *Marking Two Years Since Russian Federation's Full-Scale Invasion, Secretary-General Stresses Charter, International Law Guides to Peace in Ukraine*, 2024., dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2024/sc15601.doc.htm>, pristupljeno: 09.05.2024.

te ga ne bi trebale zloupotrebjavati radi vlastitih interesa ili interesa svojih saveznika. Pravo veta nije namijenjeno kao sredstvo zaštite nacionalnih interesa niti kao instrument političkog pritiska. Ipak, ono stalnim članicama omogućava da spriječe bilo koju rezoluciju, čak i kad ona uživa široku potporu drugih članica Vijeća sigurnosti, bez obveze da svoj veto obrazlože.⁴⁶ Ovo rezultira time da se volja stalne članice nameće ostalim članicama, a odluke Vijeća sigurnosti ne percipiraju se kao odluke koje su izraz volje međunarodne zajednice. Ako odluke Vijeća ne odražavaju stvarne potrebe i interese međunarodne zajednice, dolazi do pitanja njihove legitimnosti te narušavanja povjerenja u rad i autoritet Vijeća sigurnosti. Osim toga, u ovakvim situacijama Vijeće sigurnosti ostaje u potpunosti spriječeno obavljati svoju glavnu funkciju rješavanja složenih međunarodnih problema i čuvanja mira i sigurnosti. Kad se pravo veta često koristi, efikasnost Vijeća sigurnosti značajno je smanjena, cijeli mehanizam očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti postaje nefunkcionalan i javlja se potreba za njegovom reformom ako se želi osigurati njegova djelotvornost u budućnosti. Kako se ne bi dopustilo privilegiranim stalnim članicama da preglasavaju većinu članica, potrebno je promijeniti način primjene veta. Moguće rješenje možda leži u privremenom obustavljanju prava veta u određenim hitnim kriznim situacijama ili u slučajevima teških kršenja ljudskih prava.⁴⁷

Neslaganje između država članica Vijeća sigurnosti također predstavlja izazov za njegovo funkcioniranje. Razmirice i netrpeljivost između članica, posebice onih stalnih, može znatno otežati proces donošenja odluka u Vijeću sigurnosti. U takvim slučajevima često dolazi do politizacije odlučivanja, blokiranja rezolucija zbog vlastitih interesa ili kako bi se ugrozili interesi drugih država, a i do mogućeg usporavanja djelovanja Vijeća sigurnosti zbog nemogućnosti postizanja kompromisa. Jačanje dijaloga i komunikacije među članicama, izgradnja povjerenja, raspravljanje o prijedlozima s iskrenim namjerama postizanja zajedničkog rješenja i fokusiranje na problem, a ne na međusobne razlike, sve su načini na koje bi članice trebale postupati u Vijeću sigurnosti. Države članice trebale bi dati sve od sebe i u ovom kritičnom trenutku pokazati kako je Vijeće sigurnosti doraslo zadatku koji mu je međunarodna zajednica povjerila.

3.3. Vijeće za ljudska prava

Vijeće za ljudska prava Ujedinjenih naroda (*United Nations Human Rights Council*, UNHRC) ima vrlo važnu ulogu u promicanju i zaštiti ljudskih prava. Osnovana ga je Opća skupština 2006.

⁴⁶ Opća skupština je u travnju 2022. donijela rezoluciju A/RES/76/262 kojom odlučuje da će se u slučaju da neka stalna članica Vijeća sigurnosti stavi veto na neku odluku, sazvati sjednica Opće skupštine, na kojoj će se raspraviti situacija u pogledu koje je stavljen veto te pozvati ta stalna članica Vijeća sigurnosti da obasni razloge za ulaganje veta..

⁴⁷ No, pitanje reforme Vijeća sigurnosti suviše je kompleksno pitanje na koje države članice UN-a već desetljećima pokušavaju naći odgovore i koje se zasigurno neće tako brzo riješiti. Više o prijedlozima za reformu Vijeća sigurnosti vidi Mbara, G. C., Graham, S., "Russia's invasion of Ukraine: What relevance for the United Nations Security Council reforms?", *Journal of African Foreign Affairs*, sv.10, br. 2, 2024., str. 93.-97.

godine kako bi zamijenilo Komisiju za ljudska prava, a djeluje kao glavni međunarodni forum za dijalog o pitanjima ljudskih prava. UNHRC može raspravljati o svim pitanjima i situacijama vezanim za ljudska prava te je odgovorno i za rješavanje situacija njihovog kršenja i davanje preporuka državama u slučaju nepoštivanja ljudskih prava. Sastoji se od 47 država članica koje bira Opća skupština. Svake godine bira se trećina njegovih članica. Članice su obvezne promicati i štititi ljudska prava te surađivati s Vijećem za ljudska prava. U slučaju ozbiljnog i sustavnog kršenja ljudskih prava od strane neke države članice Opća skupština može suspendirati tu državu iz članstva. UNHRC je dužno Općoj skupštini dužno podnositi godišnja izvješća o svom radu. UNHRC okuplja dužnosnike UN-a, predstavnike država, stručnjake, civilno društvo i druge sudionike kako bi omogućilo suradnju na području unaprjeđenja ljudskih prava. Na redovitim zasjedanjima može usvajati rezolucije i odluke koje odražavaju stajališta međunarodne zajednice o pitanjima ljudskih prava. U hitnim i kriznim situacijama UNHRC održava posebne sjednice kako bi se omogućio brz odgovor na krizu i što prije mobilizirala međunarodna pomoć. Osim toga, stanje ljudskih prava u svim državama članicama UN-a pod nadzorom je Vijeća za ljudska prava pomoću Univerzalnog periodičnog pregleda, procesa koji omogućava procjenu napretka i nalaženje područja koja je potrebno poboljšati. U posebnim postupcima UNHRC imenuje stručnjake za ljudska prava koji nadziru situacije u određenim državama ili se fokusiraju na specifične teme vezane uz ljudska prava, a može imenovati i komisije za istragu i misije za utvrđivanje dokaza i činjenica. Zadatak takvih komisija i misija je prikupiti dokaze o počinjenim povredama ljudskih prava, ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti te podnositi izvješća s terena. Njihova izvješća, prikupljena dokumentacija i dokazni materijal ključni su za pozivanje na odgovornost. UNHRC u svom radu ima značajnu potporu Ureda visokog povjerenika za ljudska prava.⁴⁸

Vijeće za ljudska prava već je 4. ožujka, na prvom zasjedanju nakon početka agresije Rusije na Ukrajinu, usvojilo rezoluciju A/HRC/RES/49/1 kojom je naglasilo potrebu za mirnim rješavanjem sukoba i izbjegavanjem vojnih akcija koje otežavaju njihovo rješavanje te je izrazilo duboku zabrinutost zbog nastale humanitarne krize i krize ljudskih prava u Ukrajini. Naročito je zabrinuto zbog sve većeg broja civilnih žrtava, uključujući djecu, prisilnog raseljavanja te štete i uništenja stambenih područja, škola, kulturnih objekata i civilne infrastrukture uzrokovane ruskim bombardiranjem. Istaknulo je i hitnu potrebu da Rusija odmah prekine vojna neprijateljstva protiv Ukrajine. Također, Vijeće je tom rezolucijom pozvalo na hitan, siguran i nesmetan humanitarni pristup kako bi se osiguralo da humanitarna pomoć dođe do svih kojima je potrebna.⁴⁹ Nakon što je

⁴⁸ *About Human Rights Council*, dostupno na: Human rights council, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council>, pristupljeno: 17.05.2024.

⁴⁹ Rezolucija Vijeća za ljudska prava, A/HRC/RES/49/1, 2022.

Vijeće donijelo ovu rezoluciju, Opća skupština je odlučila suspendirati Rusiju iz Vijeća za ljudska prava.⁵⁰ Na svim svojim daljnjim zasjedanjima Vijeće za ljudska prava u novim rezolucijama ponavlja navedenu zabrinutost, svoje pozive na poštivanje ljudskih prava i potrebu za prestankom neprijateljstava.⁵¹

U rezoluciji A/HRS/RES/49/1 Vijeće za ljudska prava odlučilo je uspostaviti nezavisnu međunarodnu istražnu komisiju za Ukrajinu (dalje u tekstu: Komisija) sastavljenu od tri stručnjaka za ljudska prava. Zadatak Komisije je dopunjavanje i pomaganje rada Misije za praćenje ljudskih prava u Ukrajini. U okviru svog rada Komisija ima zadatak istraživati sva kršenja i zloupotrebe ljudskih prava i međunarodne zločine u kontekstu agresije na Ukrajinu, prikupljati i analizirati dokaze o tim kršenjima i zločinima te ih dokumentirati i pohranjivati za buduće pravne postupke. Kako bi se osigurala odgovornost počinitelja, Komisija će identificirati pojedince i entitete odgovorne za počinjenje međunarodnih zločina i zloupotrebe ljudskih prava. Komisija o svome radu mora izvještavati Vijeće za ljudska prava, a sve svoje zadatke obavljat će u koordinaciji s Uredom visokog povjerenika za ljudska prava.⁵² Komisija izvještava o kršenjima ljudskih prava i nepoštivanju ratnog prava u Ukrajini. Komisija upozorava da je situacija iznimno opasna za civilno stanovništvo te navodi kako se stradali civili broje u tisućama, a infrastruktura je uvelike razorena. Komisija je zabilježila neselektivne napade eksplozivnim oružjem na naseljena područja pod napadom ruskih snaga te napade na civile. Navodi kako obje strane u sukobu nisu dovoljno zaštitile civile i civilne objekte, smještajući vojne objekte u gusto naseljena područja. Većinu identificiranih kršenja, uključujući ratne zločine, počinile su ruske snage. Komisija preporučuje pojačanu koordinaciju međunarodnih i nacionalnih napora u pogledu odgovornosti kako bi se poboljšala učinkovitost i spriječilo nanošenje štete žrtvama i svjedocima.⁵³

U najnovijoj rezoluciji A/HRC/RES/55/23, usvojenoj 4. travnja 2024. godine, uz već spomenute zahtjeve i tvrdnje iza kojih stoji i u prethodnim rezolucijama, Vijeće za ljudska prava u ovoj rezoluciji naglašava ogromnu zabrinutost zbog izvještaja i zaključaka komisije. Komisija izvještava o dokazima da su ruske vlasti počinile niz kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava, kao i povezanih ratnih zločina. Vijeće podsjeća da međunarodno humanitarno pravo zabranjuje namjerno ubijanje osoba zaštićenih Ženevskim konvencijama za zaštitu žrtava rata, te da takvo ubijanje predstavlja ratni zločin. Uz to, izražava i žaljenje zbog prekomjerne slučajne

⁵⁰ Vidi: *supra.*, str. 6.

⁵¹ Rezolucije Vijeća za ljudska prava, A/HRC/RES/52/32, 2023., A/HRC/RES/53/30, 2023., A/HRC/RES/55/23, 2024.

⁵² Rezolucija Vijeća za ljudska prava, *op.cit.* u bilj. 49, str. 3.

⁵³ *UN Commission has found an array of war crimes, violations of human rights and international humanitarian law have been committed in Ukraine, 2022.*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/un-commission-has-found-array-war-crimes-violations-human-rights-and>, pristupljeno: 18.05.2024.

smrti, ozljeda i štete koje su počinile ruske oružane snage te napominje kako su nezakonita deportacija civila i nezakonito zatvaranje civila, o kojima izvještava komisija, također ratni zločini.⁵⁴

Vijeće i dalje prati situaciju u Ukrajini, dobiva izvješća od Komisije i podupire njen rad. U rezolucijama koje su usvojene u Vijeću, a u kojima se osuđuje ruska agresija, kontinuirano se naglašava potreba za mirnim rješavanjem sukoba i zahtijeva hitan prekid neprijateljstva. Sve to ukazuje na čvrsti stav Vijeća o neprihvatljivosti postupaka Rusije. Izrazito je značajno uspostavljanje nezavisne međunarodne istražne komisije za Ukrajinu koja ima mandat istraživati i dokumentirati kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava te identificirati odgovorne pojedince i entitete. Ove aktivnosti komisije pružaju osnovu za buduće pravne postupke i potencijalno su od velike važnosti za postizanje pravde i odgovornosti. Iz aktivnosti Vijeća za ljudska prava vidi se njegova vrlo važna uloga u zaštiti ljudskih prava, zaštiti civila i pružanju humanitarne pomoći. Svojim aktivnostima Vijeće skreće pozornost na ozbiljnost situacije, no djelotvornost njegovih aktivnosti ipak će na kraju ovisiti o suradnji država i međunarodnih institucija te pravnim mehanizmima izvan samog Vijeća.

3.4. Visoki povjerenik za ljudska prava

Visoki povjerenik za ljudska prava glavni je dužnosnik UN-a za ljudska prava. Odgovoran je za sve aktivnosti Ureda Visokog povjerenika za ljudska prava (*Office of the High Commissioner for Human Rights*, OHCHR), odgovara izravno glavnom tajniku UN-a i savjetuje ga o politici UN-a vezanoj za ljudska prava. On također daje potporu svim projektima, aktivnostima i organima koji rade na jačanju i zaštiti ljudskih prava, radi na uklanjanju prepreka u suočavanju s izazovima ostvarivanja svih ljudskih prava te na sprječavanju njihova kršenja. Organima UN-a Visoki povjerenik može davati preporuke vezane za poboljšavanje promicanja i zaštite ljudskih prava. Glavni tajnik ga imenuje uz odobrenje Opće skupštine, a mandat Visokog povjerenika traje četiri godine.⁵⁵

Na prvom zasjedanju Vijeća za ljudska prava nakon započete agresije tadašnja povjerenica za ljudska prava Michelle Bachelet izvijestila je Vijeće za ljudska prava o stanju na području oružanog sukoba koje je već u kratkom vremenu preraslo u kritično. Pozvala je na rješavanje sukoba mirnim putem te je podsjetila da se države moraju pridržavati međunarodnog prava i temeljnih načela koja štite ljudski život i dostojanstvo. Navodi kako je u interesu svih država osigurati da su standardi koje nameće pravo oružanih sukoba ispunjeni i da tamo gdje to nije slučaj, postoji dužna odgovornost. Također, pozvala je da se civili i zarobljeni vojnici štite onako kako to zahtijeva međunarodno

⁵⁴ Rezolucija Vijeća za ljudska prava, A/HRC/RES/55/23, 2024.

⁵⁵ Rezolucija Opće skupštine, A/RES/48/141, 1993.

humanitarno pravo. Povjerenica navodi kako će promatrači ljudskih prava OHCHR-a nastaviti djelovati u punom opsegu svojih kapaciteta te pratiti i izvještavati o stanju u Ukrajini.⁵⁶

Još 2014. potpisan je sporazum između Ureda visokog povjerenika za ljudska prava i ukrajinske vlade o uspostavljanju Promatračke misije UN-a za ljudska prava u Ukrajini (HRMMU, dalje u tekstu: Promatračka misija).⁵⁷ Promatračka misija prati i priprema nepristrana izvješća utemeljena na dokazima o stanju ljudskih prava u Ukrajini te tako doprinosi oblikovanju reakcija i odgovora nacionalnih i međunarodnih zainteresiranih strana. Također, ona informira forume za rješavanje sukoba na visokoj razini čime podupire mehanizme odgovornosti te se kod strana u sukobu zalaže za zaštitu civila i humano postupanje s ratnim zarobljenicima.⁵⁸ Od početka agresije na Ukrajinu rad Promatračke misije usredotočen je na dokumentiranje kršenja međunarodnog prava, ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava koje su počinile sve strane u sukobu. Prvo izvješće Promatračke misije nakon početka agresije navodi kako je ona predana nastavku praćenja i izvješćivanja o ljudskim pravima te kako unatoč otežanoj sigurnosnoj situaciji ostaje operativna u cijeloj zemlji.⁵⁹ Promatračka misija izvještava o postojanju jakih indikacija da je tijekom sukoba došlo do grubih kršenja međunarodnog humanitarnog prava te ljudskih prava, posebice glede načela razlikovanja i zabrane neselektivnih napada, a navodi i kako je postupanje s ratnim zarobljenicima također zabrinjavajuće.⁶⁰

Ured Visokog povjerenika za ljudska prava do sada je izradio trideset osam izvješća o stanju ljudskih prava u Ukrajini temeljenih na radu Promatračke misije.⁶¹ Izvješća se temelje na podacima prikupljenim tijekom obilazaka terena, posjeta mjestima pritvora, posjeta ustanovama za skrb ili skloništima, prisustvovanjem raspravama i razgovorom sa žrtvama i svjedocima kršenja ljudskih prava, kao i njihovim rođacima i odvjetnicima, predstavnicima vlasti, članovima civilnog društva i drugim sugovornicima. Također, izvješća se oslanjaju na sudske dokumente, službene zapise i druge

⁵⁶ *Ukraine: High Commissioner cites "new and dangerous" threats to human rights, 2022.*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/03/ukraine-high-commissioner-cites-new-and-dangerous-threats-human-rights>, pristupljeno: 17.05.2024.

⁵⁷ *The Agreement between the OHCHR and the Government of Ukraine, 2022.*, dostupno na: Permanent Mission of Ukraine in Geneva, <https://geneva.mfa.gov.ua/en/news/26336-pidpisano-ugodu-mizh-uryadom-ukrajini-ta-upravlinnyam-verkhovnogo-komisara-oon-z-prav-lyudini-pro-rozmishhennya-korotkotermynovoji-monitoringovoji-misiji-oon-z-prav-lyudini-v-ukrajini>, pristupljeno: 18.05.2024.

⁵⁸ *HRMMU Profile*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine/our-presence>, pristupljeno: 18.05.2024.

⁵⁹ *HRMMU Update on the human rights situation in Ukraine, 24 February – 26 March 2022*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/hrmmu-update-human-rights-situation-ukraine-24-february-26-march-2022>, pristupljeno: 20.05.2024., str. 1. dio 3.

⁶⁰ *Ibid.*, str. 1. dio 2.

⁶¹ Report on the human rights situation in Ukraine, 1 December 2023 to 29 February 2024, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/report-human-rights-situation-ukraine-1-december-2023-29-february-2024>, pristupljeno: 20.05.2024., str. 3.

relevantne materijale.⁶² OHCHR provodi detaljnu pravnu analizu pitanja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava koja proizlaze iz sukoba. Visoki povjerenik istovremeno pruža svu potrebnu pomoć i odgovarajuće ljudske, tehničke i financijske resurse kako bi se omogućilo učinkovito ispunjavanje zadataka istražnoj komisiji za Ukrajinu.

Objektivno praćenje i izvješćivanje o sukobu u Ukrajini od vitalne je važnosti pa time Ured visokog povjerenika za ljudska prava dobiva jednu od najvažnijih uloga. Prikupljanje i dokumentiranje dokaza o kršenju ljudskih prava i počiniteljima međunarodnih zločina osigurava da se istina o događanjima u sukobu ne može lako prikriti ili ignorirati. Takvi dokazi mogu biti od ključne važnosti u međunarodnim sudskim postupcima kao pravni temelj za procesuiranje odgovornih za teške zločine. Pozivanje na odgovornost i preuzimanje odgovornosti jedini je način kako postići dugoročno rješenje koje je pravedno i vodi ka pomirenju. Suradnja Ureda visokog povjerenika s različitim organima UN-a i drugim međunarodnim tijelima pospješuje njegove rezultate, a prisutnost na terenu pomaže u pružanju podrške žrtvama sukoba. U konačnici, OHCHR svojim radom pomaže stvoriti bolje uvjete za postizanje pravednosti i mira.

3.5. Međunarodni sud

Međunarodni sud glavni je sudski organ Ujedinjenih Naroda. Nastao je po uzoru na Stalni sud međunarodne pravde koji je djelovao u okviru Lige naroda. Ovaj sud osnovan je Poveljom UN-a 1945. godine, a sjedište mu je u Haagu. Međunarodnom sudu posvećena je glava XIV. Povelje, a njegov rad uređuje i Statut Međunarodnog suda koji je sastavni dio Povelje UN-a.⁶³ Dva su zadatka koja Sud obavlja: on rješava sporove u parnicama između država i daje savjetodavna mišljenja na zahtjev UN-a i nekih drugih organizacija koje su na to ovlaštene. Međunarodni sud jedini je sud opće nadležnosti, dakle sud koji rješava sporove iz svih područja međunarodnog prava, i to samo između država, jedinih subjekata međunarodnog prava koji mogu pokrenuti postupak rješavanja spora pred ovim sudom. Sud je na raspolaganju svim državama strankama Statuta. Države članice UN-a stranke su Statuta jer je on sastavni dio Povelje. Pristupiti Statutu u svojstvu stranke mogu i države nečlanice UN-a, a pred Sud svoj spor mogu iznijeti i države koje nisu stranke Statuta ako daju izjavu koju propisuje Vijeće sigurnosti. Nadležnost Suda u konkretnom sporu ovisi o tome jesu li se stranke sporazumno podvrgnule toj nadležnosti. Takvo sporazumno podvrgavanje može se ostvariti nakon što je spor već nastao ili se nadležnost Suda može ugovoriti za određene buduće sporove između

⁶² *Ibid.*, str. 6., para. 17.

⁶³ Povelja Ujedinjenih naroda, *op.cit.* u bilj. 6, čl. 92.

država koje su stranke tog ugovora, odnosno između država koje su dale fakultativnu izjavu (fakultativnu klauzulu).⁶⁴

Sud se sastoji od 15 sudaca koje biraju Opća skupština i Vijeće sigurnosti. Suci su birani na mandat od 9 godina, a svake treće godine obnavlja se trećina sudaca. Ako stranka u sporu pred Sudom trenutno nema svoga državljanina u sastavu Suda, ona ima pravo za rješavanje svog spora imenovati *ad hoc* suca koji će raspravljati u tom predmetu. Postupak pred Međunarodnim sudom dijeli se na pismeni i usmeni, a nakon usmene rasprave sudsko vijeće povlači se na tajno raspravljanje i glasanje. Sud svoje odluke donosi većinom glasova sudaca nazočnih pri donošenju odluka, a u slučaju podjele glasova odlučuje glas predsjednika.⁶⁵ Ako smatra da to zahtijevaju prilike, Sud može svojom inicijativom, ali i na zahtjev stranke, naznačiti privremene mjere. One se donose u situacijama hitnosti i ako te mjere mogu spriječiti i umanjiti nepopravljivu štetu. Privremene mjere koje je Sud naznačio obavezne su za stranke spora i one ih moraju provesti.⁶⁶ Presuda obvezuje samo stranke spora i samo za slučaj koji je presudom riješen. Presuda je konačna i mora se izvršiti. Načelo da se presude međunarodnih sudova moraju izvršiti opće je načelo međunarodnog prava, a ono stoji i u Povelji pa tako sigurno obvezuje sve članice UN-a na izvršavanje presuda Međunarodnog suda. Povelja državama omogućuje i obraćanje Vijeću sigurnosti u slučaju da njihova protustranka nije izvršila i odbija izvršiti obveze koje su joj nametnute presudom Međunarodnog suda. Vijeće sigurnosti u takvoj situaciji može odlučiti da će poduzeti određene mjere kako bi se presuda izvršila ili može dati preporuke.⁶⁷

Ukrajina je Međunarodnom sudu podnijela zahtjev 26. veljače 2022., kako bi pokrenula postupak protiv Rusije u vezi s tumačenjem, primjenom i ispunjavanjem Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida⁶⁸ (dalje u tekstu: Konvencija o genocidu). Razlog podnošenja takvog zahtjeva je ruski oružani napad na Ukrajinu 24. veljače 2022. koji ruski predsjednik i ruska Vlada opravdavaju tvrdnjama da on ima za cilj zaustaviti genocid nad milijunima ljudi u pokrajinama Luhansk i Donetsk koji prema njihovim tvrdnjama provode ukrajinske vlasti. Ukrajina u svom zahtjevu takve optužbe poriče i navodi kako opravdanja ruskih vlasti kao i vojne akcije samo degradiraju i zlorabljuju Konvenciju o genocidu te da pravog pravnog temelja za oružani napad Rusija nije imala.⁶⁹ Ukrajina također navodi da su i Ukrajina i Rusija obvezane Statutom Suda i

⁶⁴ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 46.-48.

⁶⁵ *Ibid.*, str. 58.-61.

⁶⁶ *Ibid.*, str. 59.-60.

⁶⁷ Povelja Ujedinjenih naroda, *op.cit.* u bilj. 6, čl. 94.

⁶⁸ Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (*Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*), 1948., UNTS, sv. 78, 1951.

⁶⁹ O obvezi djelovanja država pred genocidnim činima vidi i: Kagan, J. M., "The Obligation to Use Force to Stop Acts of Genocide: An Overview of Legal Precedents, Customary Norms, and State Responsibility", *San Diego International Law Journal*, sv. 7, br. 2, 2006., str. 481.-487.

Konvencijom o genocidu, a članak IX. Konvencije o genocidu omogućuje strankama podnošenje sporova Međunarodnom sudu.⁷⁰ Poricanje optužbi za genocid Ukrajina temelji na izvješćima OHCHR-a o stanju ljudskih prava u Ukrajini prije ruskog napada koji ne spominju i ne nalaze nikakve dokaze o genocidu u Ukrajini.⁷¹ Nastavno, u svjetlu članka I. Konvencije o genocidu koji govori o dužnosti sprječavanja i kažnjavanja genocida, Ukrajina tvrdi da se u spomenutom članku nužno podrazumijeva da se dužnost sprječavanja i kažnjavanja genocida mora izvršavati u dobroj vjeri, da se ne smije zlorabiti te da jedna ugovorna stranka ne smije drugu ugovornu stranku podvrgnuti protupravnom djelovanju, uključujući oružani napad, osobito kada se temelji na potpuno neutemeljenoj optužbi za genocid.⁷² Nadalje, Ukrajina naglašava nužnost zaštite svojih prava od lažnih optužbi i vojnih operacija temeljenih na zlouporabi Konvencije o genocidu i zato od Suda traži da na početku donese privremene mjere uz naglašavanje hitnosti situacije, navodeći da bi ruske vojne operacije mogle dovesti do značajne i nepopravljive štete, gubitka života i imovine. Na temelju okolnosti koje navodi, Ukrajina zahtijeva da Međunarodni sud naznači mjere kojima naređuje Rusiji da odmah obustavi vojne operacije, da odmah osigura da sve vojne i oružane snage pod njenim zapovjedništvom ne poduzimaju daljnje korake u provođenju vojnih operacija, da se suzdrži od bilo kakvih radnji koje bi mogle pogoršati i otežati rješavanje ovog spora i odlučivanje o njemu te da će o poduzetim mjerama Rusija morati podnijeti izvješće sudu. Zatim, Ukrajina traži od Suda da u konačnoj odluci proglasi da genocida u pokrajinama Luhansk i Donetsk nije bilo, da su postupci Rusije nezakoniti, uključujući vojne operacije i priznavanje neovisnosti Donetska i Luhanska, da Rusiju obveže da da jamstvo da neće poduzimati daljnje nezakonite mjere kažnjavanja i sprječavanja genocida temeljene na lažnim optužbama i punu reparaciju za sve štete prouzročene postupcima Rusije.⁷³

Rusija je Sudu uputila pisani odgovor u kojem osporava nadležnost Suda u sporu koji je pokrenula Ukrajina. Razlog za takvu tvrdnju, kako je objašnjeno u odgovoru, je taj da tvrdnje i zahtjevi Ukrajine prelaze opseg Konvencije. Konvencija o genocidu ne regulira upotrebu sile ili priznanje država, oni su regulirani Poveljom UN-a i običajnim međunarodnim pravom, navodi Rusija, te ističe kako jedini temelj za nadležnost Suda po tvrdnjama Ukrajine leži u odredbi o rješavanju sporova Konvencije o genocidu, koja nije opća odredba za rješavanje sporova, već se odnosi na spor vezan uz tumačenje, primjenu ili ispunjenje Konvencije što ovaj spor, po mišljenju Rusije, nije.

⁷⁰ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Application Instituting Proceedings, ICJ Reports, 26. veljače 2022., str. 4.

⁷¹ *Ibid.*, str. 8.-12.

⁷² *Ibid.*, para. 27. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, *op.cit.* u bilj. 68, čl. 1.: "Ugovorne stranke potvrđuju da je genocid, bilo da je počinjen u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin prema međunarodnom pravu koji se obvezuju spriječiti i kazniti."

⁷³ Application Instituting Proceedings, ICJ Reports, 2022, *op. cit.* u bilj. 70, para. 30.

Također, Rusija opravdava svoju vojnu operaciju u Ukrajini pozivajući se na članak 51. Povelje UN-a koji govori o pravu na samoobranu, i na običajno međunarodno pravo. Nadalje, Rusija napominje da Sud ne može razmatrati zahtjev bez prethodne ocjene nadležnosti, te da mora utvrditi jesu li povrede međunarodnog prava koje se navode obuhvaćene odredbama Konvencije i jesu li prava koja Ukrajina želi zaštititi zaštićena i obuhvaćena Konvencijom. Na kraju svog odgovora Rusija traži od Suda da se suzdrži od određivanja privremenih mjera i ukloni predmet sa svog popisa.⁷⁴

Međunarodni sud je izrazio veliku zabrinutost zbog ruske uporabe sile u Ukrajini. Navodi kako je itekako svjestan događaja u Ukrajini, intenzivnih borbi na njenom teritoriju i razmjera ljudske tragedije i štete. Naglasio je da je od neizmjerne važnosti da sve države djeluju u skladu sa svojim obvezama prema Povelji Ujedinjenih naroda i drugim pravilima međunarodnog prava, uključujući međunarodno humanitarno pravo.⁷⁵ Kako bi Sud mogao razmatrati o meritumu spora, a i kako bi mogao naznačiti privremene mjere, mora prvo odlučiti o svojoj nadležnosti u predmetu. Analizom navoda Ukrajine i Rusije te odredbi Konvencije o genocidu, posebno članka IX. Konvencije o genocidu, Sud je *prima facie* našao da postoji spor u okviru Konvencije o genocidu i da je nadležan razmatrati slučaj.⁷⁶ U ovom stadiju postupka Sud ne utvrđuje postoje li prava koja Ukrajina želi zaštititi, već samo odlučuje jesu li ta prava barem vjerojatna i imaju li veze s privremenim mjerama koje se traže. Sud iz svega navedenog zaključuje da su ispunjeni uvjeti za određivanje privremenih mjera te većinom glasova nalaže Rusiji da odmah obustavi započete vojne operacije na ukrajinskom teritoriju, da osigura da se sve oružane jedinice pod njenim zapovjedništvom suzdrže od bilo kakvih operacija i akcija vezanih za gore navedene vojne operacije te je objema stranama, i Ukrajini i Rusiji, naložio da se suzdrže od bilo kakvih radnji koje bi mogle pogoršati ili produljiti spor pred Sudom.⁷⁷

Nakon sudske odluke kojom su naznačene privremene mjere Rusija ne samo da nije postupila po naređenjima suda, već je otvoreno odbila postupiti po njima.⁷⁸ Odluka da ne poštuje nalog Suda vidi se iz nastavljenih vojnih operacija na ukrajinskom teritoriju. Na nepridržavanje odluke podsjeća i Ukrajina u svom sljedećem pisanom podnesku Sudu, 1. lipnja 2022., u kojem navodi kako Rusija i dalje potiče neprijateljstva, uzrokuje ogroman broj civilnih žrtava i veliku humanitarnu krizu u

⁷⁴ Odgovor Ruske Federacije, dostupno na: International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>, pristupljeno: 29.02.2024.

⁷⁵ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Request for the Indication of Provisional Measures, Order, ICJ Reports, 16. ožujka 2022., para. 18.

⁷⁶ *Ibid.*, para. 16.

⁷⁷ *Ibid.*, paras. 22.-24.

⁷⁸ *Russia rejects international court ruling to stop invasion of Ukraine*, 2022., dostupno na: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/russia-rejects-international-court-ruling-to-stop-invasion-of-ukraine/>, pristupljeno: 07.03.2024.

Ukrajini. Ponavlja još jednom sve svoje zahtjeve iz tužbe te ovim putem traži dodatnu pravnu pomoć zbog kršenja naloga Suda o privremenim mjerama.⁷⁹

3. listopada iste godine Rusija je iznijela svoje preliminarne prigovore. Dva su glavna prigovora; prvim Rusija tvrdi kako spora vezanog uz kršenje odredbi Konvencije o genocidu nema i također tvrdi kako ne postoji spor između Ukrajine i Rusije o zloupotrebi ili pogrešnoj primjeni Konvencije o genocidu, i da spor nije postojao u trenutku kada je Ukrajina pokrenula postupak pred Sudom. Rusija uz to navodi kako čak i da spor između stranaka postoji, on se očito odnosi na pitanja koja su izvan opsega Konvencije o genocidu. Drugi prigovor je prigovor nenadležnosti Međunarodnog suda. Prema tvrdnjama Rusije, kako bi sud imao nadležnost po članku IX. Konvencije, Ukrajina mora dokazati da njeni zahtjevi potpadaju pod odredbe Konvencije na koje se poziva. Zahtjevi Ukrajine kojima od Suda traži da utvrdi da je Rusija prekršila Konvenciju o genocidu, po mišljenju Rusije, ne potpadaju pod odredbe Konvencije pa tako ni Sud nema nadležnost i ne može odlučivati na njenoj osnovi.⁸⁰ Podnošenje preliminarne prigovora obustavilo je postupak odlučivanja o meritumu spora dok se o tim prigovorima ne odluči.⁸¹

Tijekom postupka 33 države, među kojima i Republika Hrvatska, podnijele su deklaracije intervencije, odnosno izjave o intervenciji u postupak. Zatražile su dopuštenje da interveniraju u ovom slučaju pred Sudom kako bi iznijele svoje pravne argumente i perspektive i njima pomogle Ukrajini u postupku. Usredotočuju se na tumačenje članka IX. Konvencije o genocidu i tvrde da Sud ima nadležnost u ovom slučaju. Rusija je uložila prigovor na dopuštenost svih tih deklaracija intervencije. Sud je svojom odlukom odlučio da su 32 deklaracije intervencije dopuštene u fazi preliminarne prigovora u postupku, u mjeri u kojoj se odnose na tumačenje članka IX. i drugih odredbi Konvencije o genocidu koje su relevantne za određivanje nadležnosti Suda.⁸²

Presudu kojom zaključuje preliminarne dio postupka i kojom odlučuje o svojoj nadležnosti *ratione materiae* Sud je donio 2. veljače 2024. godine.⁸³ Sud je utvrdio da spor između Ukrajine i Rusije postoji te da je postojao u vrijeme pokretanja postupka, stoga je taj preliminarne prigovor Rusije odbacio. Sud je zaključio da je na temelju članka IX. Konvencije o genocidu nadležan za

⁷⁹ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Memorial Submitted by Ukraine, ICJ Reports, 1. srpnja 2022., str. 103.

⁸⁰ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Preliminary Objections Submitted by The Russian federation, ICJ Reports, 1. listopada 2022., str. 33.-95.

⁸¹ O primjeni Konvencije o genocidu pred Međunarodnim sudom u slučaju Ukrajina protiv Rusije vidi i: Rusan Novokmet, R., "Application and Interpretation of the Genocide Convention in the Recent Jurisprudence of the International Court of Justice: Issues of Jurisdiction", *Poredbeno pomorsko pravo*, sv. 62, br. 177, 2023., str. 123.-156.

⁸² *Summary of the Judgment of 5 June 2023*, dostupno na: International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20230609-SUM-01-00-EN.pdf>, pristupljeno: 15.03.2024. Odbačena je deklaracija intervencije SAD-a, a deklaracija intervencije Latvije prihvaćena je naknadno.

⁸³ *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Judgment on Preliminary Objections, ICJ Reports, 2. veljače 2024., paras. 38.-52., 131.-148.

razmatranje ukrajinskog zahtjeva da se utvrdi da Ukrajina nije odgovorna za genocid u pokrajinama Donetsk i Luhansk te da je taj ukrajinski zahtjev dopušten. Međutim, Sud nalazi da nije nadležan za razmatranje zahtjeva kojim Ukrajina traži da presudi kako je Rusija korištenjem sile, svojom „specijalnom vojnom operacijom“ i priznavanjem neovisnosti „Narodne Republike Donetsk“ i „Narodne Republike Luhansk“ prekršila članke I. i IV. Konvencije o genocidu.⁸⁴

Samo pokretanje postupka pred Sudom pokazatelj je interesa Ukrajine da se sukob riješi putem međunarodnog prava i institucija te povjerenja u njih. Na takav interes za rješavanjem sporova pred Međunarodnim sudom ukazuju i deklaracije intervencije od strane drugih država. Neizmjeno je značajno što se ovakvi sporovi iznose pred Međunarodni sud. Povjerenje u međunarodne institucije, osobito međunarodne sudove, od ključne je važnosti jer su u sukobima i sporovima između država najčešće stavovi duboko podijeljeni. Takve podjele utječu na tumačenje i primjenu međunarodnog prava stoga je iznimno važno postojanje nepristranog i neovisnog suda koji će savjesno i dosljedno primjenjivati međunarodno pravo i rješavati sporove između država. Važnost donošenja odluka od strane Međunarodnog suda postaje još veća kada je jedna od stranaka u sporu stalna članica Vijeća sigurnosti i ima pravo veta, kao što je slučaj u sporu između Ukrajine i Rusije. U takvoj situaciji vrlo snažno dolazi do izražaja uloga zaštite međunarodnog pravnog poretka koju Međunarodni sud ima, jer je on jedini koji može donijeti obvezujuće naloge koje su države dužne ispuniti. Tako je odluka o privremenim mjerama Međunarodnog suda jedini odgovor i reakcija na ruske postupke, od samog početka agresije do danas, koji obvezuje Rusiju i ona bi morala prema toj odluci postupiti. Tom odlukom bi Sud mogao pružiti zaštitu u situaciji u kojoj Vijeće sigurnosti, zbog ruskog prava veta, ne može donijeti nikakvu odluku No, izazov se javlja kod mehanizma provedbe odluka Suda, tj. nedostatak učinkovitih metoda za njihovu provedbu. Države si dozvoljavaju ignorirati presude i druge odluke Suda ako smatraju da su za njih nepovoljne, a upravo to je učinila Rusija nakon što joj je sud naložio privremene mjere. U takvoj situaciji države očito krše međunarodno pravo, a provođenje odluka Suda oslanja se na njihovu dobru volju. Prema članku 94. Povelje, država u sporu može zatražiti od Vijeća sigurnosti da donese određenu mjeru protiv države koja ne poštuje odluku suda, ali u ovoj situaciji to je gotovo nemoguće s obzirom da je Rusija stalna članica Vijeća sigurnosti. Ne postoji mehanizam prisile koji bi Sud ili međunarodna zajednica mogli primijeniti kako bi osigurali provedbu odluka u takvoj situaciji. Vršanjem pritiska od strane međunarodne zajednice, političkim ili ekonomskim sankcijama, javnim osuđivanjem, suspenzijom članstva u međunarodnim organizacijama ili ograničenjem diplomatskih odnosa može se pokušati utjecati na države kako bi poštivale međunarodno pravo i provodile odluke Suda, ali potrebno je istražiti nove mogućnosti kako bi se ti mehanizmi poboljšali.

⁸⁴ *Ibid.*, para. 139.

Sud će u daljnjem postupku odlučivati o samoj tužbi koju je podnijela Ukrajina. Svojim odlukama Sud utvrđuje pravne standarde koji će se kasnije moći primijeniti na slične slučajeve u budućnosti, čime se gradi i razvija međunarodno pravo i sudska praksa. Odlukom o sporu između Ukrajine i Rusije Sud će postaviti jasne smjernice o tome kako tumačiti i primjenjivati odredbe Konvencije o genocidu u sličnim situacijama u budućnosti.

4. Vijeće Europe

Vijeće Europe osnovano je 5. svibnja 1949. godine u Londonu potpisivanjem Statuta Vijeća Europe.⁸⁵ Svrha osnivanja ove regionalne organizacije prvenstveno su postizanje jedinstva i promicanje suradnje među europskim zemljama u područjima demokracije, ljudskih prava i vladavine prava. Aktivnosti Vijeća Europe obuhvaćaju niz inicijativa za unaprjeđenje standarda ljudskih prava i demokracije u Europi. To uključuje i nadzor nad držanjem tih standarda pomoću izvješća država članica, promicanje usklađivanja zakonodavstava među državama članicama te poticanje suradnje na raznim područjima, uključujući pravosuđe, kulturu i obrazovanje. Temeljne obveze svake države članice Vijeća Europe sastoje se u priznavanju načela vladavine prava i poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda koje svaka osoba pod jurisdikcijom države članice mora uživati, te obveza na suradnju u postizanju temeljnih ciljeva Vijeća Europe. Odbor ministara i Parlamentarna skupština organi su Vijeća Europe predviđeni Statutom, a u krilu Vijeća Europe djeluje i Europski sud za ljudska prava na temelju Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁸⁶

Osnovan 1959. Europski sud za ljudska prava odlučuje o zahtjevima pojedinaca ili država u kojima se navode kršenja građanskih i političkih prava zaštićenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Europska konvencija). Od 1998. temeljem Protokola br. 11. uz Europsku konvenciju pojedinci se Sudu mogu izravno obratiti, a njegove su presude obvezujuće za države članice Konvencije, odnosno članice Vijeća Europe. Mnoge presude Suda su rezultirale izmjenama zakonodavstva i praksi država članica u nizu područja. Sudska praksa Suda čini Konvenciju modernim i snažnim živim instrumentom za suočavanje s novim izazovima i učvršćivanje vladavine prava i demokracije u Europi. Za ostvarenje opće svrhe Vijeća Europe ali i osiguranje izvršavanja presuda Suda brine se Odbor ministara zajedno sa Savjetodavnom skupštinom. Odluke Odbora, prema samom Statutu, a također i prema odredbama Konvencije, mogu djelovati ne samo kao preporuke, već i kao obvezujuće odluke.⁸⁷

⁸⁵ Statut Vijeća Europe (*Statute of the Council of Europe*) 1949., European Treaty Series No. 1.

⁸⁶ Andrassy *et al.*, *op.cit.* u bilj. 7, str. 232.-234.

⁸⁷ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 1., Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 390.-393.

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda je međunarodni ugovor prema kojem države članice Vijeća Europe obećavaju osigurati temeljna građanska i politička prava, ne samo svojim građanima već i svima koji se nalaze pod njihovom jurisdikcijom. Konvencija koja je potpisana 4. studenog 1950. u Rimu stupila je na snagu 1953. godine i posebno osigurava: pravo na život, pravo na pošteno suđenje, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, slobodu izražavanja, slobodu misli, savjesti i vjere i zaštitu imovine. Konvencija posebno zabranjuje mučenje i nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, ropstvo i prisilni rad, smrtnu kaznu, proizvoljno i nezakonito pritvaranje te diskriminaciju u uživanju prava i sloboda utvrđenih Konvencijom.⁸⁸

Rusija je članicom Vijeća Europe postala 1996. godine, a ratificirala je Europsku konvenciju o ljudskim pravima 1998. godine.⁸⁹ Na događaje od 24. veljače 2022. Vijeće Europe je reagiralo gotovo odmah. Ministri vanjskih poslova država članica na sjednici Odbora ministara oštro su osudili ruski napad na Ukrajinu, uz zahtjev da se ruske vojne operacije smjesta prekinu.⁹⁰ Tada je donesena i odluka da se Rusiji suspendira pravo na predstavljanje u Odboru ministara i u Parlamentarnoj skupštini. Takvom odlukom Vijeće Europe je dalo jasan odgovor na teško kršenje obveza Rusije koje proizlaze iz Statuta Vijeća Europe. Osim toga, Povjerenica za ljudska prava Vijeća Europe je izrazila veliku zabrinutost jer ovaj sukob izlaže milijune ljudi “riziku od besmislenog nasilja, raseljavanja i drugih ozbiljnih kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava. Pozvala je vlasti Ruske Federacije da se strogo pridržavaju međunarodnog humanitarnog prava i propisa o zaštiti ljudskih prava.”⁹¹

Snažnu osudu ruske agresije na Ukrajinu izrazio je i Europski sud za ljudska prava odlučivši o privremenim mjerama na zahtjev Ukrajine. Sud je zaključio da situacija predstavlja teret za civilno stanovništvo te stvarni i trajni rizik od ozbiljnih povreda prava koja proizlaze iz Europske konvencije o ljudskim pravima, posebice prava na život, zabrane mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života. Privremenom mjerom zahtijeva se od ruske Vlade “...da se suzdrži od bilo kakvih vojnih napada na civile i civilnu imovinu, uključujući mjesta stanovanja, hitna vozila i drugo, civilne zgrade koje zahtijevaju posebnu zaštitu

⁸⁸ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms*) 1950., Narodne novine – međunarodni ugovori, br .6, 1999.

⁸⁹ Više o Rusiji u Vijeću Europe: Banić, S., “Vijeće Europe i Rusija: prestanak 26-godišnjeg članstva zbog agresije na Ukrajinu”, *Informator*, br. 6724, 2022., str. 1.-4.

⁹⁰ *Decisions by Council of Europe's Committee of Ministers*, 2022., dostupno na: Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/situation-in-ukraine-decisions-by-council-of-europe-s-committee-of-ministers>, pristupljeno: 20.02.2024.

⁹¹ *Commissioner for Human Rights' statement on the situation in Ukraine*, 2022., dostupno na: Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-for-human-rights-statement-on-the-situation-in-ukraine>, pristupljeno: 20.02.2024.

kao što su škole i bolnice, da osiguraju odmah sigurnost medicinskih ustanova, osoblja i hitnih vozila na području koje su napale ili opkolile ruske snage.” Sud je i od pojedinaca zaprimio zahtjeve za donošenje privremenih mjera protiv Rusije. Različite zahtjeve poslali su pojedinci kojima je potrebna humanitarna pomoć te sigurna evakuacija ili druga neophodna pomoć. Sud je odlučio da izrečena privremena mjera, te one koje su slijedile nakon prve, imaju za cilj obuhvatiti sve zahtjeve od osoba koje spadaju u gore navedene kategorije civila. Uz navedeno, Sud privremenom mjerom podsjeća Rusiju na njenu konvencijsku obavezu da jamči slobodan pristup sigurnim evakuacijskim koridorima civilnom stanovništvu, pristup zdravstvenoj skrbi i medicinskim potrepštinama kao i hrani i drugim resursima. Od Vlade Ruske Federacije traži i da obavijesti Sud što je prije moguće o mjerama poduzetim kako bi se osiguralo poštivanje Konvencije u potpunosti.⁹²

Kroz nekoliko dana postalo je jasno da Rusija nema u planu obustaviti svoje vojne operacije. Uz to, nije poduzela mjere kako bi se osiguralo poštivanje Konvencije, niti je dala odgovor Sudu na te iste privremene mjere. Vijeće Europe je zaključilo da Rusija svojim postupanjem teško krši svoje temeljne članske obaveze kao i sva načela vladavine prava i zaštite ljudskih prava koja Vijeće Europe drži najznačajnijima. Odbor ministara je po prvi puta od osnivanja samog Vijeća Europe donio rezoluciju kojom se odlučuje o prestanku članstva neke države. Tako je 16. ožujka 2022. godine Odbor ministara usvojio rezoluciju CM/RES(2022)2 kojom prestaje članstvo Ruske Federacije u Vijeću Europe u skladu s člankom 8. Statuta Vijeća Europe.⁹³ Osim toga, Ruska Federacija je samo dan prije u priopćenju glavnoj tajnici Vijeća Europe izvijestila o povlačenju iz Vijeća Europe i svojoj namjeri da prestane biti ugovorna stranka Europske konvencije za ljudska prava.

Europski sud za ljudska prava 22. ožujka 2022. svojom je Rezolucijom o posljedicama prestanka članstva Ruske Federacije u Vijeću Europe u svjetlu članka 58. Konvencije potvrdio da Rusija prestaje biti ugovorna stranka Konvencije o ljudskim pravima 16. rujna 2022. te izjavljuje kako Sud ostaje nadležan rješavati po zahtjevima koji su podneseni protiv Rusije u vezi s radnjama i propustima koji mogu imati značenje povrede i kršenja Konvencije, ako su te povrede nastale prije 16. rujna 2022.⁹⁴ U vrijeme donošenja rezolucije 17 450 zahtjeva usmjerenih protiv Ruske Federacije

⁹² *Expansion of interim measures in relation to Russian military action in Ukraine*, 2022., European Court of Human Rights,

file:///Users/barbaramrkic/Downloads/Expansion%20of%20interim%20measures%20in%20relation%20to%20Russian%20military%20action%20in%20Ukraine.pdf, pristupljeno: 20.02.2024.

⁹³ Rezolucija Odbora ministara, 2022., CM/RES(2022)2. Statut Vijeća Europe, *op.cit.* u bilj. 85. Prema čl. 8., svakoj članici Vijeća Europe koja je ozbiljno prekršila članak 3. može suspendirati njezino pravo predstavljanja, a Odbor ministara može od nje zatražiti da se povuče prema članku 7. Ako takva članica ne udovolji ovom zahtjevu, Odbor može odlučiti da je prestao biti član Vijeća od datuma koji odredi Odbor.

⁹⁴ *Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights*, 2022. dostupno na: Council of Europe, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/resolution-cm-res-2022-3-legal-and-financial-cessation-membershi/1680a5ec99, pristupljeno: 20.02.2024.

bilo je u tijeku pred Sudom. Trenutno postoje tri neriješena predmeta Ukrajina protiv Rusije te jedan Ukrajina i Nizozemska protiv Rusije. Također, pred Sudom trenutno postoji 8 500 pojedinačnih zahtjeva za koje se čini da su povezani s događajima na Krimu, istočnoj Ukrajini i Azovskom moru te s vojnim operacijama na teritoriju Ukrajine od 24. veljače 2022. Postoji i jedan predmet Rusija protiv Ukrajine.⁹⁵

Vijeće Europe i dalje svojim naporima pomaže Ukrajini, osobito pružanjem pravnih i političkih savjeta te pomaganjem u obuci stručnjaka za istrage i profesionalaca koji rade sa žrtvama. Krajem 2022. godine Vijeće Europe u bliskoj suradnji s ukrajinskim vlastima donosi Akcijski plan za Ukrajinu pod nazivom “Otpornost, oporavak i obnova 2023.-2026.” kojim se u svim područjima u kojima Vijeće ima stručnost pripremaju i razrađuju načini oporavka, unaprjeđenja i obnove Ukrajine. Akcijski plan prvenstveno se fokusira na unaprjeđenje zaštite ljudskih prava, vladavinu prava i demokraciju. Cilj je pojačati učinkovitost sustava provedbe Konvencije kroz podupiranje i savjetovanje ukrajinskih vlasti o primjeni Konvencije u ratnom i poslijeratnom kontekstu.⁹⁶

U svibnju 2023. godine održan je sastanak šefova država i vlada Vijeća Europe u Reykjaviku kako bi još jednom izrazili svoj ujedinjeni stav protiv rata i odredili daljnji smjer rada i prioritete Vijeća Europe. Tim sastankom izrazili su solidarnost prema svima koji su na bilo koji način pogođeni ruskom agresijom te ponovo najoštrije osudili postupke Ruske Federacije. Sada i kolektivno pozivaju Rusiju da potpuno i bezuvjetno povuče svoju vojne snage iz Ukrajine te da se pridržava svojih međunarodnih obveza. Deklaracijom iz Reykjavika poglavari država, zajedno s Vijećem Europe, također potvrđuju da ostaju “...odlučni u jačanju slobodnog i otvorenog međunarodnog poretka temeljenog na vladavini prava, poštivanju Povelje Ujedinjenih naroda, suverenitetu i teritorijalnoj cjelovitosti, unutar međunarodno priznatih granica svih država i poštivanje ljudskih prava i temeljnih slobode.” Vrlo značajna je bila i napomena da bez odgovornosti ne može postojati trajni mir te naglašavanje potrebe pronalaženja međunarodnopravnog rješenja za sve žrtve ovog sukoba kao i za samu Ukrajinu.⁹⁷ U tom smislu, države članice Vijeća Europe, Europska unija, SAD, Japan i Kanada potpisuju dogovor o osnivanju Registra štete nastale agresijom Ruske Federacije na Ukrajinu, a Rezolucijom CM/Res(2023)3 se Registar i uspostavlja u okrilju Vijeća Europe.⁹⁸ Uspostavljanju

⁹⁵ *Latest rulings by the European Court set out the procedure for future processing of applications against Russia*, 2022., dostupno na: HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-7559628-10388013%22%7D>}, pristupljeno: 20.02.2024.

⁹⁶ *Council of Europe Action Plan for Ukraine: “Resilience, Recovery and Reconstruction” 2023-2026*, CM(2022)187-final, dostupno na: Council of Europe, <https://search.coe.int/cm#%7B%22CoEObjectId%22:%5B%220900001680a96440%22%7D,%22sort%22:%5B%22CoEValidationDate%20Descending%22%7D%7D>}, pristupljeno: 20.02.2024.

⁹⁷ *Reykjavik Declaration, United around our values*, 2023., str. 4., dostupno na: Council of Europe, <https://edoc.coe.int/en/the-council-of-europe-in-brief/11619-united-around-our-values-reykjavik-declaration.html>, pristupljeno: 20.02.2024.

⁹⁸ Rezolucija Odbora ministara, CM/Res(2023)3, 2023.

ovog registra prethodila je Rezolucija „Poticanje pravnog lijeka i naknade štete za agresiju protiv Ukrajine” UN-a u kojoj Opća skupština prepoznaje potrebu da se osnuje mehanizam međunarodne naknade štete te je preporučila uspostavu registra kako bi se povrede i šteta mogli evidentirati.⁹⁹ Uspostavljanje registra bio bi prvi korak u pokušajima da Rusija odgovara za kršenja međunarodnog prava i isplati odštetu. Kako bi se kršenja međunarodnog prava mogla dokazati, potrebno je voditi temeljitu i potpunu evidenciju samih kršenja, štete koja je nastala, zahtjeva za naknadu štete i dokaza koji potkrepljuju da se kršenje stvarno dogodilo. Iz tog razloga, Registar će služiti kao mjesto u kojemu će se dokumentirati i pohranjivati svi podaci vezani za kršenja međunarodnog prava i nastale štete, on će omogućiti kategoriziranje, klasificiranje i organiziranje svih tih podataka na jednom mjestu. Registar će zatim evidentirati prihvatljive zahtjeve za kasniju svrhu ispitivanja tih zahtjeva pomoću potencijalnog budućeg mehanizma kompenzacije. Kategorije povreda za koje će se moći postaviti zahtjev su sljedeće; gubitak života, mučenje i seksualno nasilje, kao i osobne ozljede, prisilno raseljavanje i prisilno premještanje pojedinaca, gubitak imovine i prihoda, te drugi oblici ekonomskih gubitaka, oštećenje kritične infrastrukture i drugih državnih objekata, oštećenje povijesne i kulturne baštine i oštećenje okoliša. S obzirom da je uspostavljanje Registra samo prvi korak u uspostavi cjelokupnog mehanizma pozivanja Rusije na odgovornost, šefovi država i vlada podržali su napore da se rusko političko i vojno vodstvo drži odgovornima na posebnom sudu za zločin agresije te smatraju da bi Vijeće Europe trebalo sudjelovati u njegovoj uspostavi pružanjem stručne ili tehničke podrške.¹⁰⁰

Vijeće Europe je prikazanim postupcima pokazalo brzu i odlučnu reakciju na ruski oružani napad na Ukrajinu. Kroz suspenziju prava Rusije na predstavljanje u Odboru ministara i Parlamentarnoj skupštini Vijeće Europe je jasno osudilo kršenje obveza Rusije prema Statutu Vijeća Europe. Uz to, Europski sud za ljudska prava je poduzeo hitne mjere na zahtjev Ukrajine, pokazujući predanost zaštiti ljudskih prava. Nakon neuspjeha Rusije da obustavi vojne operacije i odgovori na privremene mjere Suda, Vijeće Europe je odlučilo izglasati rezoluciju o prestanku članstva Rusije. Ovo je prvi put od osnivanja Vijeća Europe da je donesena takva rezolucija, što jasno pokazuje odlučnost i ozbiljnost reakcije na teško kršenje međunarodnog prava. Ovakva reakcija Vijeća Europe bila je najveća sankcija koju je Vijeće Europe moglo zadati Rusiji, no jedan od nedostataka može biti to što Vijeće Europe nema više alata i prisilnih mehanizama kojima bi moglo pokazati svoje stavove i suočiti se s takvim krizama. S obzirom na događanja u posljednjih deset godina, prije započete agresije, postavlja se i pitanje nije li Vijeće Europe ovakav potez trebalo poduzeti i ranije. S druge strane, isključenje Rusije iz Vijeća Europe predstavlja ozbiljan korak koji može još dodatno produbiti

⁹⁹ Vidi: *supra.*, str. 7.

¹⁰⁰ *Reykjavik Declaration, op.cit.* u bilj. 97, str. 5.

nepovjerenje između ove dvije strane te otežati buduće mirovne pregovore i pokušaje smirivanja tenzija. Vijeće Europe potvrđuje svoju predanost u tome da pomogne Ukrajini i žrtvama agresije i kroz Akcijski plan i osnivanje Registra za štetu. Ovo su veliki koraci prema pozivanju na odgovornost za međunarodne zločine, a suradnja s Ujedinjenim narodima, drugim državama i Europskom unijom značajna je i vrlo potrebna jer omogućuje jači i učinkovitiji odgovor na kršenje međunarodnog prava.

5. Europska unija

Europska unija (EU) je politička i ekonomska unija sastavljena od 27 europskih država, osnovana s ciljem promicanja ekonomske suradnje, socijalne stabilnosti, mira i sigurnosti na europskom kontinentu. Temelj EU jest Lisabonski ugovor koji zapravo uključuje Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju Europske unije.¹⁰¹ Ovi dokumenti definiraju ciljeve, strukturu, postupke i nadležnosti unije. Glavni organi EU uključuju Europsku komisiju, koja djeluje kao izvršno tijelo, Europski parlament, koji je plenarni i zakonodavni organ, Vijeće Europske unije, koje predstavlja vlade država članica te Sud Europske unije, koji osigurava poštivanje prava unije. Među glavnim aktivnostima i nadležnostima EU su unutarnje tržište, monetarna politika, vanjska i sigurnosna politika, pravda i unutarnji poslovi, održivi razvoj te osiguravanje slobode i jednakosti za sve građane EU. Unutar EU države članice vode zajedničke politike, a u pitanjima u kojima su države članice prenijele svoje ovlasti na EU ona može donositi akte koji se neposredno primjenjuju u unutarnjim pravnim poretcima država. Glavni ciljevi EU obuhvaćaju promicanje mira, poticanje gospodarskog rasta i stabilnosti uz uspostavu ekonomske i monetarne unije, promicanje ljudskih prava i demokracije, te osiguranje održivog razvoja i borbe protiv klimatskih promjena.¹⁰²

Iako Ukrajina nije država članica EU, ona s tom organizacijom održava političke i diplomatske odnose i surađuje na području mnogobrojnih pitanja uključujući demokratizaciju, ekonomske i političke reforme, vanjsku politiku i ljudska prava. Ekonomske veze su od velikog značaja između Europske unije i Ukrajine te su one međusobno važni trgovinski partneri. Sporazum o pridruživanju između Ukrajine i EU potpisan je još 2017. godine i njime se produbljuju političko pridruživanje i gospodarska integracija Ukrajine s Europskom unijom.¹⁰³ U lipnju 2022. godine Europsko vijeće Ukrajini je dodijelilo status zemlje kandidatkinje za pridruživanje Europskoj uniji.¹⁰⁴

¹⁰¹ Lisabonski ugovor, (*Lisabon Treaty*) 2007., European Union, Official Journal of European Union, C-306/1.

¹⁰² Andrassy *et al.*, *op.cit.* u bilj. 7, str. 234.-237.

¹⁰³ Sporazum o pridruživanju između Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju te njihovih država članica, s jedne strane, i Ukrajine, s druge strane, 2014., Europska Unija, Službeni list Europske unije, L 161/3.

¹⁰⁴ Odnosi EU-a i Ukrajine, Status zemlje kandidatkinje, dostupno na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eastern-partnership/ukraine/>, pristupljeno: 20.04.2024.

Europska unija je svoju potporu Ukrajini pokazala već na samom početku ruske agresije oštrom osudom poteza Ruske Federacije i donošenjem paketa sankcija koji se sastoje u mjerama protiv zastupnika u ruskoj državnoj Dumi, ograničenjima gospodarskih odnosa, promjeni vizne politike, energetskim i prometnim mjerama, kontroli uvoza i izvoza, zabrani transakcija s ruskom središnjom bankom, zabrani prelijetanja zračnog prostora Europske unije i mnogih drugih.¹⁰⁵ Svrha je tih mjera oslabiti rusko gospodarstvo, lišiti ga ključnih tehnologija i tržišta te time znatno ograničiti rusku sposobnost ratovanja. Također, čelnici Europske unije i država članica pozvali su Rusiju da smjesta prekine vojna djelovanja i povuče svoje snage s teritorija Ukrajine.¹⁰⁶

U svibnju 2022. Europski parlament je usvojio rezoluciju u kojoj je pozvao institucije EU i države članice da poduzmu sve potrebne radnje u međunarodnim postupcima i sudovima kako bi poduprle kazneni progon ruskog režima i pozvale na odgovornost za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti, genocida i agresije. Također je u Europskom parlamentu izražena puna potpora istrazi tužitelja Međunarodnog kaznenog suda i radu Neovisne istražne komisije za Ukrajinu Vijeća za ljudska prava UN-a te Ureda visokog povjerenika UN-a za ljudska prava.¹⁰⁷

Povjerenica Helena Dalli u ime Europske komisije je odgovorila na parlamentarno pitanje zastupnika Europskog parlamenta o ulozi Europske unije u pomaganju prikupljanja i osiguravanja dokaza u svrhu procesuiranja međunarodnih zločina u Ukrajini.¹⁰⁸ U svom odgovoru ona navodi kako EU surađuje s Uredom glavnog tužitelja Ukrajine, te da Ured trenutno istražuje 651 osumnjičenika, a Europska unija je, kako bi pospješila te napore, Uredu glavnog tužitelja Ukrajine osigurala financijsku pomoć za sustav informacijske tehnologije.¹⁰⁹ Komisija je također uspostavila Platformu EU-a za prava žrtava kako bi podigla svijest i razmijenila najbolje prakse o potpori i zaštiti za žrtve zločina počinjenih u Ukrajini.

Povjerenica također navodi kako Agencija EU za suradnju u kaznenom pravosuđu (*European Union Agency for Criminal Justice Cooperation*, Eurojust) radi na Središnjoj bazi podataka o međunarodnim zločinima (*Core International Crimes Evidence Database*, CICED) koja će podržati nacionalne istrage osiguravanjem sigurnog prijenosa, pohrane i analize dokaza i svih drugih bitnih

¹⁰⁵ Kronologija - odgovor EU-a na rusku invaziju na Ukrajinu, dostupno na: Council of European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/>, pristupljeno: 20.04.2024.

¹⁰⁶ Zajednička izjava članova i članica Europskog vijeća (24.02.2022.), dostupno na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/02/24/joint-statement-by-the-members-of-the-european-council-24022022/>, pristupljeno: 20.04.2024.

¹⁰⁷ Rezolucije Europskog parlamenta, (*European Parliament resolution of 19 May 2022 on the fight against impunity for war crimes in Ukraine*, 2022.), OJ C 479, str. 68.

¹⁰⁸ Parlamentarno pitanje P-001163/2023 postavljeno od autorice, 2023., dostupno na: European parliament, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-001163_EN.html, pristupljeno: 11.04.2023.

¹⁰⁹ Odgovor gđe Dalli u ime Europske komisije, 2023., dostupno na: European parliament, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-001163-ASW_EN.html, pristupljeno: 27.07.2024.

podataka. Eurojust na ovaj način pohranjuje i čuva dokaze povezane s međunarodnim zločinima, uključujući satelitske snimke, fotografije, videozapise, audio zapise, profile DNK-a i otiske prstiju, te obrađivanje i analiziranje tih dokaza, u bliskoj suradnji s Europolom, te mogućnost da ih dostavlja relevantnim nacionalnim i međunarodnim tijelima, uključujući Međunarodni kazneni sud. Do sada se ova baza podataka pokazala iznimno korisnom, podneseno je na stotine datoteka. Koordinacija i razmjena dokaza važna je za osiguravanje učinkovitosti nacionalnih i međunarodnih istraga, a budući da postoji veliki rizik da se dokazi povezani s međunarodnim zločinima ne pohrane sigurno na području Ukrajine zbog aktualnih sukoba, CICCED je idealno mjesto kako bi se dokazi pohranili i sačuvali bez opasnosti od uništenja.

U srpnju 2023. godine u Eurojustu s radom je započeo Međunarodni centar za kazneni progon zločina agresije protiv Ukrajine (*International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine*, ICIPA). Ovo pravosudno središte osnovano je s ciljem pružanja podrške nacionalnim istragama zločina agresije na Ukrajinu. Rad tog centra pomoći će na jednom mjestu okupiti i uskladiti nacionalne istrage, učiniti ih učinkovitijima u prikupljanju dokaza i dogovaranju oko zajedničkih strategija. Osiguranje ključnih dokaza u Eurojustovom CICCED-u ključna je i za rad ovog centra, a dokazi relevantni za zločin agresije mogu biti jednako relevantni i za dokazivanje drugih međunarodnih zločina. Osim što će Eurojustova operativna, tehnička i financijska podrška biti od neizmjernog značaja za sudionike ICIPA-e, osnivanjem ICIPA olakšava se suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom.

Povjerenica Dalli također navodi i kako Savjetodavna misija Europske unije u Ukrajini (*The European Union Advisory Mission*, EUAM) pruža potporu ukrajinskim tijelima kako bi se olakšala istraga i kazneni progon svih međunarodnih zločina počinjenih u kontekstu vojne agresije Rusije na Ukrajinu. Misija EUAM Ukraine neizvršna je civilna misija uspostavljena 2014 godine. Njen opći cilj jest podupirati Ukrajinu u razvoju održivih, odgovornih i učinkovitih sigurnosnih službi kojima se jača vladavina prava. Ta je misija za cilj dobila i prevenciju daljnjih sukoba, zaštitu svjedoka i žrtava i podupiranje ukrajinskih državnih tijela u prikupljanju dokaza o međunarodnim zločinima i provođenju istrage s ciljem procesuiranja tih zločina.¹¹⁰ Misija EUAM pruža obuku i savjete ukrajinskom tužiteljstvu kako bi se poboljšao pristup pravdi za svjedoke i žrtve sukoba. Osim toga, za pravilnu dokumentaciju i istragu ovih zločina, EUAM je omogućila donacije tehničke opreme, opreme za komunikaciju, uređaja za pohranu podataka i forenzički pribor za Nacionalnu policiju

¹¹⁰ Misija EUAM Ukraine, 2022., dostupno na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/04/13/euam-ukraine-council-further-amends-the-mandate-to-also-provide-support-in-the-investigation-and-prosecution-of-international-crimes/>, pristupljeno: 20.04.2024.

Ukrajine i armirana vozila za tužiteljstva. EUAM u svom radu surađuje s ICPA-om, Eurojustom i Međunarodnim kaznenim sudom.¹¹¹

Svi navedeni napori i akcije Europske unije pokazuju visoku razinu odlučnosti i predanosti u zaštiti međunarodnog prava i ljudskih prava te šalju snažan signal solidarnosti s Ukrajinom. Europska unija kroz različite sankcije, financijsku i tehničku pomoć i pravne inicijative nastoji osigurati da počinitelji najtežih zločina odgovaraju za svoje postupke te pokušava destabilizirati rusko gospodarstvo kako bi se smanjili ruski kapaciteti za nastavak agresije. Koordinacija i suradnja između Eurojusta, Međunarodnog kaznenog suda i ukrajinskih vlasti osigurava pravnu podršku koja je neophodna za procesuiranje međunarodnih zločina. Međutim, reagiranje oštrim sankcijama, koje unatoč tome što je usmjereno na visoke dužnosnike Rusije, njezinu vladu i gospodarstvo, ima i neizbježan utjecaj na obične građane koji su onda suočeni s ekonomskim teškoćama, krizom i kojima se na taj način narušavaju prava. Upitna je i dugoročna učinkovitost sankcija. Naime, ako ne rezultiraju željenim političkim promjenama, što je često slučaj, one mogu ojačati unutarnju solidarnost protiv vanjskog neprijatelja i dodatno učvrstiti režim na vlasti. U konačnici, dugoročni uspjeh svih navedenih akcija ovisi o njihovoj dosljednoj provedbi i međunarodnoj suradnji, u okviru koje će se morati tražiti rješenja koja su usmjerena prema uspostavljanju dijaloga čiji je cilj trajni mir i pomirenje.

6. Međunarodni kazneni sud

Važnu ulogu u procesuiranju pojedinaca odgovornih za međunarodne zločine ima Međunarodni kazneni sud (*International Criminal Court*, ICC). Međunarodni kazneni sud osnovan je Rimskim statutom Međunarodnog kaznenog suda koji utvrđuje njegovu nadležnost za najteža međunarodna kaznena djela: genocid, ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i agresiju.¹¹² Sud može vršiti svoje ovlasti na teritoriju svake države stranke Rimskog statuta u kojoj se neko međunarodno kazneno djelo dogodilo ili čiji je državljanin osoba optužena za takvo djelo, a na području neke druge države koja nije stranka Rimskog statuta, Sud može vršiti svoje ovlasti samo na temelju posebnog sporazuma u kojem ta država prihvaća izvršavanje nadležnosti suda u pogledu određenog zločina.¹¹³ Također, Sud je nadležan i može postupati prema svojoj nadležnosti u situaciji u kojoj su počinjeni genocid, zločini

¹¹¹ EUAM one year after the Russian invasion, 2023., dostupno na: European Union External action, <https://www.euam-ukraine.eu/news/24-february-2023-euam-one-year-after-the-russian-invasion/>, pristupljeno: 20.04.2024.

¹¹² Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda (*Rome Statute of the International Criminal Court*, 1998.), UNTS, sv. 2187, 2004., čl. 5.

¹¹³ *Ibid.*, čl. 12.

protiv čovječnosti, ratni zločini ili zločin agresije ako država stranka Tužitelju uputi takav slučaj, ako Vijeće sigurnosti uputi slučaj Tužitelju u skladu s poglavljem VII Povelje UN-a ili kada sam Tužitelj pokrene istragu.¹¹⁴ Ured tužiteljstva neovisno je tijelo Suda. Tužiteljstvo je nadležno za ispitivanje situacija iz nadležnosti Suda u kojima je moguće da su počinjeni genocid, zločini protiv čovječnosti, ratni zločini i agresija. Ono provodi istrage i kazneno progoni pred Sudom pojedince koji su navodno najodgovorniji za navedene zločine. Na čelu Ureda tužiteljstva je Tužitelj koji ima ovlasti voditi poslove ureda i upravljati njegovim radom.¹¹⁵

Države koje su ratificirale Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda preuzimaju obveze u vezi s provođenjem odredbi Rimskog statuta. Ove obveze se odnose na suradnju sa Sudom, izručenje optuženih, pružanje informacija i druge aspekte koji omogućuju učinkovito djelovanje Suda.

Primarna odgovornost istrage i procesuiranja međunarodnih zločina ipak pada na nacionalne vlasti tj. na države, prije nego li na Međunarodni kazneni sud ili bilo koji drugi sud ili međunarodnu organizaciju. Ovo pravilo međunarodnog običajnog prava očituje se i u Rimskom statutu u načelu komplementarnosti.¹¹⁶ Međunarodni kazneni sud namijenjen je dopuni, a ne zamjeni nacionalnih kaznenih sustava. Države svoju nadležnost imaju po načelu nacionalne pripadnosti počinitelja ili žrtve, a Međunarodni kazneni sud procesuiraju slučajeve samo onda kada države to ne žele ili nisu u stanju učiniti. Ni Ukrajina ni Rusija nisu stranke Rimskog statuta, međutim, ukrajinska vlada je priznala nadležnost ICC-a za istraživanje i procesuiranje zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina, prema Rimskom statutu, počinjenih na teritoriju Ukrajine od strane ruskih snaga. Prvom izjavom nadležnost Suda priznata je na kratko razdoblje, dok je drugom izjavom produljeno na neograničeno vrijeme, od veljače 2014. nadalje, kako bi se obuhvatila sva navodna djela koja su tada bila u tijeku na teritoriju Ukrajine i koja bi se mogla dogoditi.¹¹⁷

Nije sigurno može li Međunarodni sud uspješno procesuirati glavne odgovorne za agresiju, prije svega predsjednika Putina. Rad Suda je otežan činjenicom da on ne može procesuirati zločin agresije osim ako dotična država prihvati Rimski statut, a Rusija nije njegova stranka.¹¹⁸

Već 28. veljače 2022. tužitelj ICC-a Karim A.A. Khan je najavio da će tražiti odobrenje za pokretanje istrage o situaciji u Ukrajini na temelju ranijih ispitivanja Ureda tužitelja. Dva dana nakon toga Uredu tužitelja stiglo je zajedničko upućivanje na situaciju u Ukrajini od rekordnih 39 stranaka

¹¹⁴ *Ibid.*, čl. 13.

¹¹⁵ *Ibid.*, čl. 42. st. 1. i 2.

¹¹⁶ *Ibid.*, čl. 17.

¹¹⁷ Deklaracija Vrhovne Rade Ukrajine (2015); dostupno na: International Criminal Court, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf#search=ukraine, pristupljeno: 15.03.2024.

¹¹⁸ Ueki, Y., "Russia's Aggression Against Ukraine and the Pursuit of Individual Criminal Responsibility", *US-China Law Review*, sv. 20, br. 1, 2023., str. 31.

Rimskog statuta.¹¹⁹ Nakon toga, Tužitelj odmah odlučuje pokrenuti istragu o situaciji u Ukrajini na temelju primljenih zahtjeva. Najavljuje da opseg situacije obuhvaća sve prošle i sadašnje tvrdnje o ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti ili genocidu počinjenim na bilo kojem dijelu teritorija Ukrajine od strane bilo koje osobe i da je Ured već pronašao razumnu osnovu za vjerovanje da su počinjeni zločini iz nadležnosti Suda te je identificirao potencijalne slučajeve.¹²⁰ Godinu dana kasnije, na zahtjev Ureda tužitelja Predraspravno vijeće II Međunarodnog kaznenog suda izdalo je naloge za uhićenje dviju osoba: Vladimira Putina, predsjednika Ruske Federacije i Marije Aleksejevnu Lvov-Belove, povjerenice za dječja prava u Uredu predsjednika Ruske Federacije. Vijeće smatra da postoje opravdani razlozi za vjerovati da oboje snose odgovornost za ratni zločin protupravne deportacije stanovništva, posebice djece, i protupravnog preseljenja stanovništva (djece) iz okupiranih područja Ukrajine u Rusku Federaciju.¹²¹ Predraspravno vijeće II je izdalo još dva naloga za uhićenje dvije osobe u kontekstu situacije u Ukrajini u ožujku 2024. godine. Nalozi za uhićenje Sergeja Ivanoviča Kobylasha, general-pukovnika ruskih oružanih snaga i Viktora Nikolajeviča Sokolova, admirala ruske mornarice. Temeljem prijedloga Tužiteljstva Predraspravno vijeće II smatra da postoje razumni razlozi za vjerovanje da oba osumnjičenika snose odgovornost za kazneno djelo ratnog zločina usmjeravanja napada na civilne objekte, ratnog zločina nanošenja prekomjerne slučajne štete civilima ili oštećenje civilnih objekata, te zločina protiv čovječnosti.¹²²

Svojim nastojanjem da se odgovorne za najgore zločine pozove na odgovornost Međunarodni kazneni sud ima značajnu ulogu u borbi protiv nekažnjivosti i sprječavanju ponavljanja takvih zločina. Sud djeluje neovisno od političkih utjecaja i interesa država, njegova nepristranost osigurava da se svi slučajevi razmatraju samo na temelju pravnih činjenica i dokaza i ključna je za održavanje povjerenja međunarodne zajednice. Odmah nakon početka sukoba u Ukrajini tužiteljstvo Suda je brzo reagiralo pokretanjem istrage. Ovakvo brzo djelovanje, već od samog početka sukoba, kasnije je rezultiralo izdavanjem naloga za uhićenje visokih ruskih dužnosnika, uključujući i ruskog predsjednika. To pokazuje da tužiteljstvo i sam Sud mogu učinkovito djelovati onda kada imaju podršku međunarodne zajednice, a u ovom slučaju su je imali od samog početka jer je čak 39 država zatražilo pokretanje istrage. No, unatoč velikoj podršci i inicijalnom uspjehu u izdavanju tjeratica

¹¹⁹ Pismo upućivanja tužitelju Međunarodnog kaznenog suda (2022); dostupno na: International Criminal Court, <chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/Article-14-letter.pdf>, pristupljeno: 15.03.2024.

¹²⁰ Izjava tužitelja Međunarodnog kaznenog suda (2022); dostupno na: International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>, pristupljeno: 15.03.2024.

¹²¹ *ICC judges issue arrest warrants* (2022); dostupno na: International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>, pristupljeno: 15.03.2024.

¹²² *ICC judges issue arrest warrants* (2024); dostupno na: International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and>, pristupljeno: 15.03.2024.

Međunarodni kazneni sud ipak se suočava s izazovima koji utječu na njegovu efikasnost. Najveći problem predstavlja nedostatak nadležnosti u određenim situacijama jer mnoge države, uključujući i Rusiju, nisu ratificirale Rimski statut. To značajno smanjuje sposobnost Suda da obavlja svoju funkciju i ostvari pravdu u potpunosti. Ono što bi bilo vrlo korisno za uspješnost rada tužiteljstva i Suda jest omogućavanje Sudu da raspolaže djelotvornim sredstvima i načinima kako bi bilo u mogućnosti prisiliti države na suradnju. U slučaju Ukrajine i Rusije, Sud se može osloniti samo na ograničenu suradnju i priznanje nadležnosti od strane ukrajinske Vlade. No, to ne znači da tužiteljstvo i sam Sud ne bi trebali zauzeti čvrste i odlučne stavove prema državama koje ne žele surađivati, kako bi ih bar pokušali natjerati na suradnju.¹²³

Izdavanje naloga za uhićenje visoko pozicioniranih ruskih dužnosnika šalje snažnu poruku o neizbježnosti odgovornosti za počinitelje teških međunarodnih zločina i potencijalno djeluje kao sredstvo odvratanja od činjenja takvih zločina.

Kazneni progon može se pokrenuti i u državama koje priznaju univerzalnu jurisdikciju. Bez obzira na nacionalnu pripadnost počinitelja ili mjesto počinjenja zločina, države mogu procesuirati počinitelje najtežih zločina primjenom načela univerzalne jurisdikcije.¹²⁴ Univerzalna jurisdikcija u određenim situacijama može biti jedini način kako osigurati odgovornost. Rusija nije stranka Rimskog statuta, a nije ni vjerojatno da će Vijeće sigurnosti uputiti Sudu slučaj vezan za zločine koje je počinila Rusija u Ukrajini. Iz ovih razloga univerzalna jurisdikcija može biti vrlo korisna u procesuiranju najtežih zločina. Prethodni postupak koji se odnosi na univerzalnu nadležnost za teške međunarodne zločine započeo je u nekoliko država, uključujući Ukrajinu, Njemačku, Španjolsku, Poljsku, Litvu i Švedsku.¹²⁵

Za daljnje postizanje rezultata i uspjeh u procesuiranju zločina počinjenih u Ukrajini Sudu je potrebna velika podrška i suradnja država stranaka Statuta. Kolektivna akcija međunarodne zajednice neophodna je za uspostavljanje pravde, sprječavanje nekažnjivosti i omogućavanje Sudu da bude u svojoj nezamjenjivoj ulozi jamca pravde i odgovornosti.

¹²³ Vidi i: Del Ponte, C., Sudetic, C., *Gospođa tužiteljica: suočavanje s najtežim ratnim zločinima i kulturom nekažnjivosti*, Profil, Zagreb, 2008., str. 258.-355.

¹²⁴ *What is Universal Jurisdiction*, dostupno na: OHCHR Seoul, https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/09_What%20is%20Universal%20Jurisdiction_formatting_FIN_ENG.pdf, pristupljeno: 15.06.2024.

¹²⁵ Khater, M., "The Legality of the Russian Military Operations against Ukraine from the Perspective of International Law", *Access to Justice in Eastern Europe*, sv. 5, br. 3, 2022., str. 115. i 116.

7. Zaključak

Oružani sukob između Ukrajine i Rusije je izazvao duboke političke i pravne posljedice na međunarodnoj razini, a međunarodna zajednica je suočena s velikim izazovima u očuvanju temeljnih načela međunarodnog prava i zaštite ljudskih prava. Reakcije međunarodnih organizacija poput UN-a, Vijeća Europe i Europske unije dale su uvid u način na koji se međunarodna zajednica suočava s kršenjima međunarodnog prava. Snažne reakcije koje oštro osuđuju ruske postupke i pozivaju na prekid neprijateljstva pojavile su se gotovo odmah nakon započete agresije, no s obzirom na događaje unazad deset godina nameće se pitanje: nije li međunarodna zajednica već odavno zakasnila reagirati? Osim toga, neobvezujuća snaga akata i mjera koje se usvajaju u organima najvažnijih međunarodnih organizacija ograničava njihovu učinkovitost, što također ne popravlja situaciju. Vijeće sigurnosti kao glavni organ UN-a nadležan za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti nailazi na problem zbog prava veta stalnih članica. Blokiranje rezolucija vetom često dovodi do paralize Vijeća sigurnosti i narušava njegov autoritet i legitimnost u rješavanju kriznih situacija. Potrebno je razmotriti moguće reforme mehanizma primjene veta kako bi se osigurala učinkovitija reakcija na hitne, krizne situacije. Njegovo privremeno obustavljanje u određenim situacijama ili promjene u načinu njegove primjene mogli bi biti koraci prema osiguranju veće djelotvornosti Vijeća sigurnosti.

Situacija započeta ruskom agresijom u fokus stavlja i važnost djelovanja Međunarodnog suda. Odluke Međunarodnog suda od presudne su važnosti jer su obvezujuće za stranke u sporu pred njim. One također razrješuju nedoumice i podjele oko tumačenja međunarodnog prava, te sprječavaju njegove zlouporabe. No, Međunarodni sud se suočava s problemom nedostatka mehanizma prisile za provođenje svojih odluka u situaciji s Rusijom. S obzirom na navedeno, velika je šansa da bi se Rusija oglušila i na rezolucije Vijeća sigurnosti kad bi ih ono moglo donijeti. Ne postoji sustav koji bi osigurao nužnu provedbu odluka ovih tijela pa se neke države mogu osjećati oslobođene odgovornosti. Takva situacija dodatno potkopava povjerenje i legitimitet međunarodnih institucija te je potencijalno vrlo opasna jer može potaknuti druge države da krše međunarodno pravo kada vide da sankcije u stvarnosti ne postoje, i time stvoriti ozbiljne izazove za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti, te obezvrijediti međunarodno pravo u potpunosti. Potrebno je hitno raditi na razvoju i jačanju mehanizama osiguranja provedbe obvezujućih odluka međunarodnih institucija, čime će se osigurati da odgovornost bude neizostavni dio svakog budućeg kršenja međunarodnog prava.

Djelovanje Vijeća za ljudska prava, njegove komisije za Ukrajinu, OHCHR-a, HRMMU-a, Vijeća Europe, Europske unije, Eurojusta i EUAM-a te Ureda tužitelja Međunarodnog kaznenog suda predstavljaju važan korak prema osiguranju odgovornosti za teška kršenja međunarodnog prava. Njihov svakodnevni rad na terenu i posvećenost izvještavanju, prikupljanju informacija i dokaza, identificiranju međunarodnih zločina i dokumentiranju slučajeva kršenja ljudskih prava presudni su

za dokazivanje svakog pojedinog počinjenog međunarodnog zločina i postizanje odgovornosti za svaki od njih, ali i za prevenciju budućih zločina. Nedostatak odgovornosti može produbiti sukobe i otežati postizanje trajnog mira. Stoga je važno da međunarodna zajednica djeluje zajedno kako bi osigurala da prekršitelji odgovaraju za svoje postupke i da se istina o kršenjima međunarodnog prava otkrije i procesuirala. Suradnja između svih međunarodnopravnih aktera, posebice samih država, potpomaže i olakšava posao Uredu tužiteljstva Međunarodnog kaznenog suda kao i samom Međunarodnom kaznenom sudu. Kada su države voljne surađivati s međunarodnim pravosudnim institucijama, puno je lakše doći do počinitelja, procesuirati ih, i u konačnici pobijediti nekažnjivost te dostići pomirenje i zadovoljštinu žrtava.

Potencijalni problem dostizanja odgovornosti i mira u kontekstu sukoba između Ukrajine i Rusije mogao bi biti taj što je odnos između međunarodne zajednice i Rusije prilično narušen i nema uspostavljenog stalnog dijaloga kojim se pokušava mirnim, diplomatskim načinom okončati sukob. U situaciji gdje su životi civila u svakodnevnoj opasnosti, a broj žrtava rata sve veći i gdje je humanitarna kriza u punom jeku, međunarodna bi zajednica trebala uložiti sve svoje napore u pronalaženje načina kako uspostaviti dijalog, započeti pregovore i mirnim sredstvima okončati sukob između Ukrajine i Rusije. Ovaj zadatak za međunarodnu zajednicu mogao bi biti izazovan s obzirom na zahladnjele odnose, a u slučaju Vijeća Europe i Vijeća za ljudska prava UN-a, u potpunosti prekinute. Isključenje u potpunosti onoga tko je teško prekršio međunarodno pravo, iako skroz opravdano, možda i nije najbolji odgovor na ta kršenja. Isključivanjem prekršitelja iz međunarodnih organizacija, unatoč tome što može imati snažan i oštar simbolični učinak, može osloboditi počinitelja odgovornosti za teške povrede njegovih obveza prema međunarodnim pravilima koje proizlaze iz članstva, što dodatno otežava uspostavljanje dijaloga te postizanje suradnje, i čini poštivanje međunarodnog prava teže ostvarivim.

Međunarodna reakcija na teška kršenja međunarodnog prava treba biti konstruktivna, težiti ne samo kažnjavanju prekršitelja, već i prema uspostavljanju dijaloga i promicanju poštivanja međunarodnog prava svih subjekata međunarodnog prava. Vrlo je važno da je takva reakcija brza, odlučna i koordinirana i utemeljena u međunarodnom pravu. Ona mora predstavljati snažnu akciju protiv odgovornih, pružiti sveobuhvatnu podršku žrtvama te osigurati da pravda bude zadovoljena. Takve reakcije, uz suradnju i kompromis između država i međunarodnopravnih organizacija, možda su jedini način za očuvanje međunarodnopravnog poretka i postizanje mira i sigurnosti u budućnosti.

8. Literatura

Knjige i članci

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
2. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
3. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
4. Banić, S., "Vijeće Europe i Rusija: prestanak 26-godišnjeg članstva zbog agresije na Ukrajinu", *Informator*, br. 6724, 2022.
5. Del Ponte, C., Sudetic, C., *Gospođa tužiteljica: suočavanje s najtežim ratnim zločinima i kulturom nekažnjivosti*, Profil, Zagreb, 2008.
6. Kagan, J. M., "The Obligation to Use Force to Stop Acts of Genocide: An Overview of Legal Precedents, Customary Norms, and State Responsibility", *San Diego International Law Journal*, sv. 7, br. 2, 2006.
7. Khater, M., "The Legality of the Russian Military Operations against Ukraine from the Perspective of International Law", *Access to Justice in Eastern Europe*, sv. 5, br. 3, 2022.
8. Mbara, G. C., Graham, S., "Russia's invasion of Ukraine: What relevance for the United Nations Security Council reforms?", *Journal of African Foreign Affairs*, sv.10, br. 2, 2024.
9. Rusan Novokmet, R., "Application and interpretation of the Genocide Convention in the Recent Jurisprudence of the International Court of Justice: Issues of Jurisdiction", *Poredbeno pomorsko pravo* sv. 62, br. 177, 2023.
10. Ueki, Y., "Russia's Aggression Against Ukraine and the Pursuit of Individual Criminal Responsibility", *US-China Law Review*, sv. 20, br. 1, 2023.

Međunarodni ugovori

1. Povelja Ujedinjenih naroda, 1945., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 15/1993., ispravak u br. 7/1994.

2. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (*Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*) 1948., UNTS, sv. 78, 1951.
3. Statut Vijeća Europe (*Statute of the Council of Europe*) 1949., European Treaty Series- No. 1.
4. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms*) 1950., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 6/1999.
5. Lisabonski ugovor, (*Lisabon Treaty*) 2007., European Union, Official Journal of European Union, C-306/1.
6. Sporazum o pridruživanju između Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju te njihovih država članica, s jedne strane, i Ukrajine, s druge strane, 2014., Europska Unija, Službeni list Europske unije, L 161/3.
7. Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda (*Rome Statute of the International Criminal Court*) 1998., UNTS, sv. 2187, 2004.

Dokumenti UN-a

1. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*, A/HRC/55/66, 2024.
2. Rezolucije Opće skupštine: A/RES/ES-11/1, 2022., A/RES/ES-11/2, 2022., A/RES/ES-11/3, 2022., A/RES/ES-11/4, 2022., A/RES/ES-11/5, 2022., A/RES/76/262, 2022., A/RES/48/141, 1993.
3. Rezolucije Vijeća sigurnosti: S/RES/2623(2022), 2022., S/2022/155, 2022.
4. Nacrti rezolucija Vijeća sigurnosti: S/2022/155, 2022., S/2022/231, 2022.
5. Zapisnici sastanaka Vijeća sigurnosti: S/PV/8979, 2022., S/PV.8998, 2022., S/PV.9002, 2022.
6. Izjava predsjednika Vijeća sigurnosti, S/PRST/2022/3, 2022.
7. Rezolucije Vijeća za ljudska prava: A/HRC/RES/49/1, 2022., A/HRC/RES/52/32, 2023., A/HRC/RES/53/30, 2023., A/HRC/RES/55/23, 2024., A/HRC/RES/55/23, 2024.

Međunarodna sudska praksa

1. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Application Instituting Proceedings, ICJ Reports, 26. veljače 2022.
2. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Request for the Indication of Provisional Measures, Order, ICJ Reports, 16. ožujka 2022.
3. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Memorial Submitted by Ukraine, ICJ Reports, 1. srpnja 2022.
4. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Preliminary Objections Submitted by The Russian federation, ICJ Reports, 1. listopada 2022.
5. *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Ukraine v. Russian Federation), Judgement on Preliminary Objections, ICJ Reports, 2. veljače 2024.

Dokumenti Vijeća Europe

Rezolucije Odbora ministara: CM/Res(2022)2, 2022., CM/Res(2023)3, 2023.

Dokumenti Europske unije

Rezolucija Europskog parlamenta, (*European Parliament resolution of 19 May 2022 on the fight against impunity for war crimes in Ukraine, 2022.*), OJ C 479

Mrežni izvori

1. *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 – eve of 2022 invasion)*, dostupno na: UK Parliament, House of Commons Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9476/>, pristupljeno: 17.06.2024.

2. Glavni ukrajinski tužitelj: Istražujemo više od 92 000 žrtve, 2023., dostupno na: HRT Vijesti, <https://vijesti.hrt.hr/svijet/glavni-ukrajinski-tuzitelj-andrij-kostin-10870013>, pristupljeno: 20.05.2024.
3. *As Security Council meets on Ukraine crisis, Russia announces start of 'special military operation'* (2022); Dostupno na: United Nations, <https://news.un.org/en/story/2022/02/1112592>, pristupljeno: 20.05.2024.
4. *The UN and the war in Ukraine: key information*; dostupno na: United Nations, [https://unric.org/en/the-un-and-the-war-in-ukraine-key-information/#:~:text=Ukraine%20\(HRMMU\)%20issued-,a%20report%2C,-revealing%20a%20surge](https://unric.org/en/the-un-and-the-war-in-ukraine-key-information/#:~:text=Ukraine%20(HRMMU)%20issued-,a%20report%2C,-revealing%20a%20surge), pristupljeno: 20.02.2024.
5. United Nations, <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>, pristupljeno: 15.05.2024.
6. *General Assembly Adopts Text Recommending Creation of Register to Document Damages Caused by Russian Federation Aggression against Ukraine, Resuming Emergency Special Session*, dostupno na: United Nations, https://press.un.org/en/2022/ga12470.doc.htm?_gl=1*1f805o2*_ga*MTQ3MTkzMzQ2MC4xNzA2MTM5NzY3*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcxNzQ1ODI2MC41MC4xLjE3MTc0NTk2MjIuMC4wLjA, pristupljeno: 15.05.2024.
7. *Political Affairs Chief Demands Accountability, Investigation in Ukraine, Telling Security Council Civilian Casualties Cannot Be Denied*, 2022., dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2022/sc14834.doc.htm>, pristupljeno: 02.05.2024.
8. *Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Moscow's Referenda in Ukraine's Occupied Territories, as Permanent Member Employs Veto*, 2022., dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2022/sc15046.doc.htm>, pristupljeno: 03.05.2024.
9. *Marking Two Years Since Russian Federation's Full-Scale Invasion, Secretary-General Stresses Charter, International Law Guides to Peace in Ukraine*, 2024., dostupno na: United Nations, <https://press.un.org/en/2024/sc15601.doc.htm>, pristupljeno: 09.05.2024.
10. *About Human Rights Council*, dostupno na: Human rights council, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council>, pristupljeno: 17.05.2024.
11. *UN Commission has found an array of war crimes, violations of human rights and international humanitarian law have been committed in Ukraine*, 2022., dostupno na:

- United Nations, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/un-commission-has-found-array-war-crimes-violations-human-rights-and>, pristupljeno: 18.05.2024.
12. *Ukraine: High Commissioner cites "new and dangerous" threats to human rights*, 2022., dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/03/ukraine-high-commissioner-cites-new-and-dangerous-threats-human-rights>, pristupljeno: 17.05.2024.
13. *The Agreement between the OHCHR and the Government of Ukraine*, 2022., dostupno na: Permanent Mission of Ukraine in Geneva, <https://geneva.mfa.gov.ua/en/news/26336-pidpisano-ugodu-mizh-uryadom-ukrajini-ta-upravlinnyam-verkhovnogo-komisara-oon-z-prav-lyudini-pro-rozmishhennya-korotkotermينوvoji-monitoringovoji-misiji-oon-z-prav-lyudini-v-ukrajini>, pristupljeno: 18.05.2024.
14. *HRMMU Profile*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine/our-presence>, pristupljeno: 18.05.2024.
15. *HRMMU Update on the human rights situation in Ukraine, 24 February – 26 March 2022*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/hrmmu-update-human-rights-situation-ukraine-24-february-26-march-2022>, pristupljeno: 20.05.2024.
16. *Report on the human rights situation in Ukraine, 1 December 2023 to 29 February 2024*, dostupno na: United Nations, <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/report-human-rights-situation-ukraine-1-december-2023-29-february-2024>, pristupljeno: 20.05.2024., str. 3.
17. *Odgovor Ruske Federacije*, dostupno na: International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>, pristupljeno: 29.02.2024.
18. *Russia rejects international court ruling to stop invasion of Ukraine*, 2022., dostupno na: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/russia-rejects-international-court-ruling-to-stop-invasion-of-ukraine/>, pristupljeno: 07.03.2024.
19. *Summary of the Judgment of 5 June 2023*, dostupno na: International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20230609-SUM-01-00-EN.pdf>, pristupljeno: 15.03.2024.

20. *Decisions by Council of Europe's Committee of Ministers*, 2022., dostupno na: Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/situation-in-ukraine-decisions-by-council-of-europe-s-committee-of-ministers>, pristupljeno: 20.02.2024.
21. *Commissioner for Human Rights' statement on the situation in Ukraine*, 2022., dostupno na: Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-for-human-rights-statement-on-the-situation-in-ukraine>, pristupljeno: 20.02.2024.
22. *Expansion of interim measures in relation to Russian military action in Ukraine*, 2022., European Court of Human Rights, file:///Users/barbaramrkic/Downloads/Expansion%20of%20interim%20measures%20in%20relation%20to%20Russian%20military%20action%20in%20Ukraine.pdf, pristupljeno: 20.02.2024.
23. *Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights*, 2022. dostupno na: Council of Europe, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/resolution-cm-res-2022-3-legal-and-financial-conss-cessation-membershi/1680a5ee99, pristupljeno: 20.02.2024.
24. *Latest rulings by the European Court set out the procedure for future processing of applications against Russia*, 2022., dostupno na: HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-7559628-10388013%22%5D%7D>, pristupljeno: 20.02.2024.
25. *Council of Europe Action Plan for Ukraine; "Resilience, Recovery and Reconstruction" 2023-2026*, CM(2022)187-final, dostupno na: Council of Europe, <https://search.coe.int/cm#%7B%22CoEObjectId%22:%5B%220900001680a96440%22%5D%2C%22sort%22:%5B%22CoEValidationDate%20Descending%22%5D%7D>, pristupljeno: 20.02.2024.
26. *Reykjavik Declaration, United around our values*, 2023., str. 4., dostupno na: Council of Europe, <https://edoc.coe.int/en/the-council-of-europe-in-brief/11619-united-around-our-values-reykjavik-declaration.html>, pristupljeno: 20.02.2024.
27. *Odnosi EU-a i Ukrajine, Status zemlje kandidatkinje*, dostupno na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eastern-partnership/ukraine/>, pristupljeno: 20.04.2024.

28. Kronologija - odgovor EU-a na rusku invaziju na Ukrajinu, dostupno na: Council of European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/>, pristupljeno: 20.04.2024.
29. Zajednička izjava članova i članica Europskog vijeća (24.02.2022.), dostupno na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/02/24/joint-statement-by-the-members-of-the-european-council-24022022/>, pristupljeno: 20.04.2024.
30. Parlamentarno pitanje P-001163/2023, 2023., dostupno na: European parliament, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-001163_EN.html, pristupljeno: 11.04.2023.
31. Odgovor gđe Dalli u ime Europske komisije, 2023., dostupno na: European parliament, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-001163-ASW_EN.html, pristupljeno: 27.07.2024
32. Misija EUAM Ukraine, 2022., dostupno na: Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/04/13/euam-ukraine-council-further-amends-the-mandate-to-also-provide-support-in-the-investigation-and-prosecution-of-international-crimes/>, pristupljeno: 20.04.2024.
33. *EUAM one year after the Russian invasion*, 2023., dostupno na: European Union External action, <https://www.euam-ukraine.eu/news/24-february-2023-euam-one-year-after-the-russian-invasion/>, pristupljeno: 20.04.2024.
34. Deklaracija Vrhovne Rade Ukrajine (2015); dostupno na: International Criminal Court, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf#search=ukraine, pristupljeno: 15.03.2024.
35. Pismo upućivanja tužitelju Međunarodnog kaznenog suda (2022); dostupno na: International Criminal Court, [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/Article-14-letter.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/Article-14-letter.pdf), pristupljeno: 15.03.2024.
36. Izjava tužitelja Međunarodnog kaznenog suda (2022); dostupno na: International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>, pristupljeno; 15.03.2024.

37. *ICC judges issue arrest warrants* (2022); dostupno na: International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>, pristupljeno: 15.03.2024.
38. *ICC judges issue arrest warrants* (2024); dostupno na: International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and>, pristupljeno: 15.03.2024.
39. *What is Universal Jurisdiction*, dostupno na: OHCHR Seoul, https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/09_What%20is%20Universal%20Jurisdiction_formatting_FIN_ENG.pdf, pristupljeno: 15.06.2024.